

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Eve Peru

LASTEIAIAÕPETAJATE ARUSAAMAD 5-6-AASTASTE LASTE ÜLDOSKUSTE
ARENDAAMISEST DRAAMAMÄNGUDE ABIL TARTUMAA LASTEAEDADE NÄITEL

bakalaureusetöö

Juhendaja: Age Salo MA

Tartu 2019

Lasteaiaõpetajate arusaamad 5-6-aastaste laste üldoskuste arendamisest draamamängude abil
Tartumaa lasteaedade näitel

Resümee

Koolieelses lasteasutuses kasutatakse draamamänge ning varasematest uurimustest on leitud, et draamamängudega tegelemine toetab laste üldoskuste arengut. Sellest tulenevalt oli bakalaureusetöö eesmärk välja selgitada, millised on lasteaiaõpetajate tähelepanekud tuginedes oma kogemustele, kuidas toetavad draamamängud 5-6-aastaste laste üldoskuste arengut ning milliseid draamamänge koolieelsetes lasteasutustes kasutatakse. Kvalitatiivset uurimisviisi kasutades viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud nelja koolieelse lasteasutuse õpetajaga kahes Tartumaa lasteaias. Induktiivne sisuanalüüs näitas, et koolieelse lasteasutuse õpetajate hinnangul on laste arendamise seisukohalt oluline kasutada draamamänge õppe- ja kasvatustegevustes. Lasteaiaõpetajate hinnangul arendavad draamamängud 5-6-aastaste laste sotsiaalseid ja enesekohaseid oskusi, mis väljenduvad eelkõige suhtlemisoskuses, üksteisega arvestamises ja reeglite mõistmises. Täheledatai, et draamamängudes omandavad lapsed oskuse mõista enda ja teiste tundeid ning samas ka talitseda nii enda emotsioone kui ka häält. Samuti leiti, et tähelepanelikkus, keskendumine, meenutamine ja mõtlemisoskus on tunnetus- ja õpioskused, mis edenevad draamamängudes. Tulemustest ilmnes veel, et oskus etendada erinevaid rolle kui ka loov eneseväljendus on mänguoskused, mida toetavad draamamängud. Saadud tulemustest tuli välja, et õpetajad kasutavad 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamisel eelkõige loovmänge, mis on lõimitud õppe-eesmärkidega. Seega õpetajate hinnangul toetavad draamamängud 5-6-aastaste laste sotsiaalsete, enesekohaste kui ka tunnetus-, õpi- ja mänguoskuste arengut.

Võtmesõnad: draamamängud, üldoskused, koolieelse lasteasutuse õpetajad, alusharidus

Pre-School Teachers' Opinions on Developing 5-6-Year-Old Children's General Skills
through Drama Games on the Example of Tartumaa Kindergartens

Abstract

Drama games are used in pre-school institutions and previous research has found that drama games support the development of children's general skills. The aim of this thesis was to find out what kind of observations kindergarten teachers have about their experience, how drama games support the development of 5-6-year-old children's general skills, and what kind of drama games are used in preschool. Semi-structured interviews were conducted with four pre-school teachers from two kindergartens in Tartumaa County using a qualitative research method. Inductive content analysis showed that the teachers consider the use of drama games in education, and educational activities important for children's development. The results showed that in the teachers' opinion drama games develop social and self-skills of children aged 5 to 6 years, particularly their communication skills, mutual respect and understanding of rules. The teachers found that through drama games children develop their ability to understand the feelings of themselves and others, and gain the skills of expressing their own emotions as well as their voice. According to the teachers, attentiveness, focus, remembrance, and thinking are cognitive and learning skills that progress in drama games. The results also showed that the ability to play different roles and use creative self-expression are the skills which progress in drama games. The results showed that the teachers primarily use creative games integrated with learning goals to support the development of 5-6-year old children's general skills. Thus, according to the teachers, drama games support the development of social, self-sufficient, and cognitive, learning and game skills of children aged 5-6 years.

Keywords: drama games, general skills, pre-school teachers, pre-primary education

Sisukord

Sissejuhatus	6
Mäng laste arengu toetajana	7
Draamaõpetus koolieelses lasteasutuses.....	9
Draamamängud õppetegevuses.....	9
Draamamängude kavandamine	10
Draamamängude rakendamine.....	11
5-6-aastaste laste üldoskuste arendamine draamamängude abil.....	12
Mänguoskuste toetamine draamamängudega.	12
Sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste toetamine draamamängudega.....	13
Tunnetus- ja õpioskuste toetamine draamamängudega.	14
Draamamängude lõimimine ainevaldkondadega.	14
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused.....	15
Metoodika.....	16
Valim	17
Andmekogumine	17
Andmeanalüüs	18
Tulemused	19
Arusaamad draamamängu olemusest, kujunemisest ja tähendusest.....	20
Loovmängud.	20
Draamamängu kasutamine, kavandamine ja läbiviimine.	20
Draamamängude tähendus lasteaias.	22
Draamamängude toetus 5-6-aastaste laste üldoskuste arengule	24
Üldoskuste tähtsus.	24
5-6-aastaste laste arendatavad üldoskused draamamängude abil.	24
5-6-aastaste laste omandatud üldoskused.	26
Kasutatavad draamamängud 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks	26
Sotsiaalsete oskuste arengu toetamine loovmängudega.....	26
Enesekohaste oskuste arengu toetamine eesmärgistatud suhtlusmängudega.	27
Tunnetus- ja õpioskuste arengu toetamine loov- ja õppemängudega.	27
Mänguoskuste arengu toetamine loovmängudega.	27
Arutelu.....	27
Töö piirangud ja praktiline väärtus.....	31

Tänu sõnad	32
Autorsuse kinnitus.....	32
Kasutatud kirjandus	33

Lisad

Lisa 1. Intervjuu kava

Lisa 2. Kiri koolieelse lasteasutuse juhtkonnale

Lisa 3. Kvalitatiivse sisuanalüüsi kodeerimise näide

Lisa 4. Kategoriseerimine uurimusküsimuste kaupa

Sissejuhatus

Suurema osa laste tegevustest moodustab mäng (Hein, 2014b). Nii võibki väita, et laste tegevused on seotud draamaga, kuna draama võimaldab mängida (Võgotski, 2016b). Sõna *draama* tuleneb kreekakeelsest tüvest *drao*, mis tähendab tõlkes „midagi tegema“ (Owens & Barber, 2014). Draamat määratletakse kui näidendit, mis hõlmab nii traagilisi kui ka koomilisi elemente (Tamla et al., 2010). Draamaõpetuse mängutegevuses olles kujutletakse end just kui teises rollis või olukorras (Owens & Barber, 2014). Sidudes omavahel mängu ja draamat ühtseks õpetamismetoodikaks, tagatakse lastele kognitiivne, sotsioemotsionaalne ja akadeemiline arengukeskkond (Pill, 2014).

Draama kasutamine on üks võimalus kasvatada lapsi tunnetuse ja emotsioonide kaudu (Raadik, 2003). Draamaõpetust võib defineerida kui õppevormi, mis stimuleerib läbi erinevate rollide mängimise laste tunnetus- ja mõtletegevust ning arendab kõnet ja eneseväljendusoskust (Erelt et al., 2014). Lapsed arendavad end kellegi või millegi rollis olles, mis annab neile võimaluse hankida eluks vajalikke teadmisi, oskusi ja kogemusi (Raadik, 2003). Lisaks võimaldab draamaõpetus suhtlemiskogemuse kaudu mõelda ja analüüsida uut informatsiooni läbi iseenda, mis soodustab nii keelelise väljendusoskuse arengut, õpetab nii kuulama kui ka oskust ennast füüsiliselt kontrollida (Pill, 2014). Draamaõpetuses rakendatakse draamameetodeid, mille ülesandeks on luua tähendust kokkulepitud ajas, ruumis ja tegevuse organiseerimise viisis (Owens & Barber, 2014). Draamameetodite hulka kuuluvad draamamängud, mis enamasti on seotud narratiiviga, milles osalejatel on võimalik järgida oma mõtteid, tundeid ja arusaamu ning samas ka võrrelda neid teise rühma liikmete omadega (Owens & Barber, 2014). Draamamäng on aktiivõppevorm, mis ühendab mõistuse, keha ja vaimu (Pill, 2014).

Lähtudes koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2011) on õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk laste mitmekülgne ja järjepidev areng, mis toimub kodu ja lasteasutuse omavahelisel koostööl. See tähendab laste igakülgset arendamist üldoskuste neljas valdkonnas: mänguoskused, sotsiaalsed ja enesekohased oskused ning tunnetus- ja õpioskused (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011). Sealjuures õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel on peamiseks printsiibiks õppimine mängu kaudu. Seetõttu suunabki õpetaja last ümbritsevat maailma märkama, uurima, tajuma erinevate meelte ning aistingute abil (Koolieelse..., 2011).

Uurimuses keskendutakse 5-6-aastastele lastele, sest selles vanuses laste tunnetusprotsesside arengus on mälul kõige olulisem roll. Ühtlasi areneb kaemuslik-kujundiline mõtlemine, mis võimaldab lastel toetuda oma kujutlustele, mida ta vahetult ei taju. Samuti on üldoskused laste arengut iseloomustavad võimekused (Männamaa & Marats, 2009). Seega 5-6-aastased lapsed suudavad ise mängu alustada ja koos kaaslasega kehtvalt mängida (Ugaste, Tuul, & Välk, 2009). Nad nadivad suhteid eakaaslastega, oskavad täiskasvanu abiga tulla toime oma emotsioonidega ning aktsepteerida kokkulepitud reegleid (Männamaa & Marats, 2009). Sealjuures on 5-6-aastased lapsed oma tegevustes küllaltki iseseisevad ja enesekindlad, nad tajuvad vastutust ja võtavad oma kohustusi tõsiselt (Männamaa & Marats, 2009).

Mitmed autorid on täheldanud positiivset seost draamameetodite kasutamisel õppe- ja kasvatustegevuses ja koolieelses eas laste üldoskuste arengu vahel (Baker, 1996; Gonen & Veziroglu, 2010; Gupta, 2009). Nimelt soodustavad draamamängud loovat eneseväljendust, suhtlemisoskust, koosmängu, rütmitunnetust kui ka riimide loomise oskust (Erbay & Doğru, 2010; Rieg & Paquette, 2009). Lisaks edendab draamamängude kasutamine fantaasiat, kujutlusvõimet ja loovust, mis loovad eeldused edu saavutamiseks matemaatikas ja loodusteaduste valdkondades (Elkind, 2008). Laste arengu toetamist draama kaudu uurinud Hornácková (2017) leidis, et lasteaiaõpetajatel on vähe teadmisi draamamängude kohta ning mängude kasutamine on ühekülgne. Siiski on lasteaiaõpetajad täheldanud, et lapsed on hakanud vähem mängima rollidega seotud kui ka narratiivil põhinevaid mänge (Smirnova & Riabkova, 2016). Samuti on uurimistulemusest ilmnenu, et koolieelses lasteasutuses keskendutakse eelkõige akadeemiliste teadmiste omandamisele, mis on seotud kooliks ettevalmistamisega (Van Laere, Peeters, & Vandenbroeck, 2012). Seega on oluline seada antud teema uurimuse fookusesse ning teha kindlaks koolieelse lasteasutuse õpetajate tähelepanekud ja arvamused sellest, kuidas draamamängud toetavad laste isiksuse arengut ning milliseid draamamänge õpetajad kasutavad. Eelnevast tulenevalt on käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks välja selgitada koolieelse lasteasutuse õpetajate arusaamad 5-6-aastaste laste üldoskuste arendamisest draamamängude abil.

Mäng laste arengu toetajana

Areng on terviklik protsess, mille lähtekohaks on mäng, mis ühtlasi loob lastele lähima arengu tsooni, kus täituvad laste soovid (Võgotski, 2016a). Esimesed kogemused iseenda ning ümbritseva keskkonna kohta saavad lapsed mängu kaudu (Ugaste, 2017). Seega mängulistes igapäevatoimingutes omandavad lapsed nii uusi teadmisi, oskusi kui ka

kogemusi (Fesseha & Pyle, 2016; Hornáčková, 2017; Kikas, 2008). Mängus õpivad lapsed teistega koos ja teistelt, mis arendab keelelist ja sotsiaalset käitumist ning on loomulik ja turvaline (Hornáčková, 2017). Lisaks edeneb lastel ettekujutuste kaudu loov mõtlemine, mis innustab otsima uusi teadmisi ning õpetab keskenduma ja lahendama probleeme, ühtlasi tugevneb ka koostööoskus, mis on enesekindluse ja iseseisvuse allikaks (Hornáčková, 2017; Plummer, Serrurier, & Wright, 2008; Ugaste, 2017).

Mäng on tegevus, mida iseloomustavad järgmised tunnused: kujuteldav olukord, paindlik, vabatahtlik, positiivsed kui ka negatiivsed emotsioonid ning valikuvabadus (Ugaste, 2017; Whitebread, 2017). Kujuteldavateks olukordadeks on mängusituatsioonid, kus lapsed kehastuvad vastava mängu temaatilisteks tegelasteks, näiteks kaupluse klienditeenindajaks. Valikuvabadus võimaldab lastel tegeleda meelepäraste esemetega ning paindlikkus lubab muuta nii reegleid kui ka mängukohta. Samuti on mängus osalemine laste enda sisemine soov, mida ei ole võimalik käskida ega sundida. Enamasti kuuluvad mängude juurde emotsioonid, mistõttu tajuvad lapsed nii rõõmu, kurbust, kaotusvalu kui ka võidurõõmu (Ugaste, 2017). Lasteaiakasvatases on mäng ja õppimine omavahel seotud tegevused, sest mäng on uute teadmiste omandamisprotsessis üheks osaks (Niilo & Kikas, 2008). Õpetamist ja kasvatamist nimetatakse sihipärasteks protsessideks, kus õpetamise kaudu taotleme teadmiste, oskuste, väärtuste, uskumuste mõistmise terviklikkust ning kasvatuse kaudu olemise ja käitumise ühtsust (Peterson, 2009). Seega on oluline mänguoskus, mis on kõigi üldoskuste kui ka õppe- ja kasvatustegevuse erinevate valdkondade oskuste ja teadmiste arengu aluseks. Mänguoskuse all mõistetakse laste suutlikkust olla nii keskendumis- ja algatusvõimeline, iseseisev, mängureegleid järgiv kui ka loov. Samuti tuuakse välja oskus mängus võita ja taluda kaotust (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011).

Laste arengu toetamist mängu kaudu uurinud Elkind (2008) täheldas, kui soovime innustada laste huvi tekkimist mängimise vastu, on tarvis palju teadmisi, kogemusi ja muljeid mängitava teema, kujuteldava olukorra kui ka isikute ja nende tegevuste kohta. Niisiis, et luua midagi uut, on vaja uudishimu, kujutlusvõimet ja loomingulisust. „Need võimed on nagu lihased, kui neid ei kasuta, siis nad kaovad“ (Elkind, 2008, lk 2). Ent sotsiaalse oskuse arengu aspektist on mängus pigem oluline suhtlus mängukaaslasega kui mäng ise.

Suhtlussituatsioonideks on koos kaaslastega meelepärase mängu valimine, rollide või mänguasjade jagamine kui ka koostöö probleemide lahendamisel, kus on oluline mõista nii enda kui ka teiste tundeid, olla abivalmis ja empaatiline (Ashiabi, 2007; Niilo & Kikas, 2008). Mängus õpivad lapsed suhtlema ning peegeldama oma tundeid ja soove ning samas saavad selgeks ühiskonnas heaks kiidetud käitumisreeglid (Mänd, 2003a; Tropp & Saat, 2010;

Ugaste et al., 2009). Ühtlasi kinnitavad uurimustulemused, et sotsiaalsete oskuste kõrgem tase lasteaias on seotud õppeedukusega koolis (McClelland, Acock, & Morrison, 2006; Valiente, Swanson, Lemery-Chalfant, & Berger, 2014). Seetõttu võib järeldada, et erinevate oskuste omandamiseks on just mäng efektiivseim õpetamisviis (Ashiabi, 2007; Christie & Johnsen, 1983). Ka teiste riikide alushariduse õppekavad kinnitavad, et mäng on kõige tähtsam tegevus lasteaias (Hornácková, 2017; Samuelsson & Carlsson, 2008).

Draamaõpetus koolieelses lasteasutuses

Mängul ja draamal on palju ühist, mõlemad on kujutlusel põhinevad tegevused. Tegemist on protsessiga, kus oluline pole tulemus, vaid rahulolu saadakse protsessist endast (Mellov, 2007; Nielsen, Hein, & Owens, 2012). Draamaõpetus on kogemuslik, elamuslik, kunstipõhine, mänguline tegevus, kus osalejate eesmärgiks on ühiselt luua tähendust, neid väljendada ja jagada ning seeläbi iseennast ja maailma paremini mõtestada (Nielsen et al., 2012). Draamaõpetuse algatajad olid Peter Slade ja Brian Way, ent nende lähenemised draamaõpetusele olid erinevad (Pill, 2014). Slade'i järgi on tegemist pigem teatrile orienteeritud tegevusega, kus laste juhendamise tulemusena valmis lavastus (Pill, 2014). Way tähtsustas isiksuse arengut ning pidas oluliseks, et läbi mängu leiavad lapsed iseenda. Seoses sellega võeti kasutusele mõiste *drama in education* ehk draamaõpetus, mille eesmärk oli draamategevuse kaudu laste arengu toetamine (Hein, 2014c). Teadmiste omandamine draamaõpetuse kaudu tähendab alati koosõppimist, mis soodustab teiste inimeste käitumise mõistmist ja tõlgendamist ning iseendast paremini arusaamist (Hein, 2014c). Seega draamamängud sobivad lasteaiastele, sest väärtustatakse inimese arengut läbi tema enese tegevuse (Hornackova, Kottasova, Vanova, & Jungrova, 2016).

Draamamängud õppetegevuses. Draamaõpetus hõlmab järgmisi draamameetodeid: teatrimänge; protsessdraamat; foorumteatrit; jutuvestmist; harjutusi ja draamamänge; improvisatsioone ja etüüde; dramatiseeringuid; tekstipõhiseid näitemänge (Nielsen et al., 2012). Nagu eelnevalt mainitud, kuuluvad draamameetodite hulka draamamängud, mis võivad olla nii verbaalsed, mitteverbaalsed, sisaldada laulu- või tantsuelemente kui ka fantaasiat. Samuti ka tegevused, mis põhinevad ainult reaktsioonikiirusele, tähelepanelikkusele või mälule (Hein, 2014a). Draamamängud, mis sobivad koolieelses lasteasutuses kasutamiseks õppe- eesmärgil on järgmised:

- a) imiteerimine on üks peamisi õppimise viise laste varajases eas, näiteks matkivad laulumängud, hääldamisharjutused, loomade- lindude häälotsusi (Hein, 2014b; Mänd, 2003b);
- b) loovmäng arendab laste kõnet, loogilist mõtlemist, õpetab omavahel suhtlema, kujundab arusaamu (Raadik, 2003). Loovmängude hulka kuuluvad rolli- ja lavastusmängud (Ugaste, 2017);
 - 1) rollimäng arendab lastes nii enesekehtestamise kui ka grupiga ühinemise oskust. Rollimäng võimaldab lastel teisi jälgendades harjutada heaks kiidetud käitumist (Niilo & Kikas, 2008). Rollimängu esineb kõige sagedamini laste vabamängu ajal, kus nad kehastuvad arstideks, teenindajateks, ninjakilpkonnadeks, koletisteks jne. Mida rohkem lapsed osalevad rollimängudes, seda aktiivsemalt areneb tema sotsiaalsus, emotsionaalsus ja mõtlemine (Baker, 1996; Mellov, 2007; Plummer et al., 2008);
 - 2) lavastusmängus kujutlevad lapsed esitatavat rolli ettelootud kirjanduspala järgi, kus loo sündmustik taastatakse kindlas järjekorras. Samas saavad lapsed ka ise pakkuda välja teemasid, mida kasutada lavastusmängus (Ugaste, 2017), näiteks tavalised igapäevatoimingud või suhtlussituatsioonid: riidessepanek, söömine, magamaminek (Mänd, 2003b);
- c) etüüd on tegevus, mis põhineb improvisatsioonil (Raadik, 2003) ning tähendab ette valmistamata esinemist (Hein, 2014a). Etüüde võib teha loetud lugemise palade põhjal, samas võivad lapsed ise pakkuda etüüдитеemasid (Raadik, 2003);
- d) pantomiim annab võimaluse suhelda omavahel sõnade asemel liikumise abil. Lisaks julgustab pantomiim neid, kes tunnevad end kõnes ebakindlalt (Nielsen, 2012);
- e) nukuteater on dialoogiline draamamäng nukkudega, mis võimaldab välja selgitada eelkooliealiste laste põhilisi kultuuriväärtusi (Bredikyte, 2000). Nukuteater pakub nii turvalist alustamist kui ka annab arutlusaega ja -ruumi (Owens & Barber, 2014).

Draamamängude kavandamine. Sobiva õpetamismeetodi valib õpetaja, kes lähtub laste arengust ning planeerib tegevust teadlikult nii, et täituksid tegevustele seatud eesmärgid (Jürimäe & Treier, 2008). Õpetaja roll draamamängude kasutamisel ja läbiviimisel on oluline, sest vajalik on kaasata kõik osalejad ning pöörata tähelepanu iga osaleja individuaalsele arengule (Owens & Barber, 2014). Draamamängude kavandamisel on õpetajal oluline mõelda järgnevalt (Çetingöz & Günhan, 2010; Raadik, 2001):

- a) tegevust planeerides tuleb lähtuda laste huvist, arengust, vajadustest ja vanusest;
- b) tegevusel on eesmärk, mis arvestab laste vajadusi;
- c) tegevuses ei ole võitjaid ega kaotajaid;
- d) tegevuses ei hinnata lapsi tarkadeks või rumalateks;
- e) sobilik lugemismaterjal, mis pakub lastele mänguvõimalusi lavastus-, rolli- ja loovmängudeks;
- f) lapsi huvitavad teemad, mis innustab loovusele, kus lapsed ise mõtlevad välja mänguteema, tegelased ja sündmustiku.

Draamategevus algab soojendusmängudega ja harjutustega, milleks on tutvumis-, teretamis-, tunnetus-, nime-, puhumis-, tähelepanu- ja liikumismängud. Oluline on, et koos mängides pööratakse tähelepanu kõikidele kohalolijatele. Järgnevaks on tegevused, kus uuritakse ühiselt käsitletavaid teemasid ning lapsed mängivad läbi erinevaid etüüde või lühipalaseid. Veel tehakse erinevaid hääldamis- ja hingamisharjutusi, milleks on erinevad rääkimisviisid, sõna- või jutustamismängud, luuletused, rütmisalmid ja ahellaulud. Lisaks ergutavad laste mõtlemist kujutus-, tunnetus- ja rollimängud. Seejärel toimub teemasse süvenemise etapis kirjanduspala, muinasjutu, luuletuse või vanasõna dramatiseerimine, kus lapsed saavad teha ise valikuid. Tegevus lõppeb arutlusega, sest saadud kogemus vajab alati kinnistamist ja tagasisidet õpetaja poolt. Selleks, et laste kogemus muutuks teadmiseks, esitab õpetaja suunavaid küsimusi ning leiab lastega tegevuse positiivsed ja negatiivsed osad (Çetingöz & Günhan, 2010; Pill, 2014; Raadik, 2001).

Draamamängude rakendamine. Laste arengu toetamist draamamängude kaudu uurinud Hornáčková (2017) on leidnud, et draama mõjutab oluliselt laste isiksuse arengut lasteaias. Lasteaiaõpetajate hinnangul arendavad draamamängud eelkõige eneseteadlikkust ja suhtlemisoskust, kus lastel on võimalik vahetult oma arvamust avaldada. Lisaks toodi välja ka loovus ning oskus eakaaslastega koostööd teha. Veel täheldati laste pädevuse suurenemist eneseväljenduses, kus lapsed õpivad tajuma oma tundeid ning seejärel oskavad ennast suuliselt väljendada. Sealjuures kasvas ka omaalgatuslik aktiivsus tegevuses ning pädevus jutustamisoskuses (Hornáčková, 2017). Uurimustulemustest ilmnes, et kõige enam kasutatavamaid draamamänge lasteaiahariduses on "rolli- ja lavastusmängud", mis tulenevad igapäevastest olukordadest. Lisaks kasutatakse draamamänge, mis põhinevad "kujutlemisel", kus lapsed realiseerivad ja lahendavad erinevaid situatsioone ning enamasti on selleks pantomiim. Veel toodi välja ka "improvisatsioon", kus lastel on võimalus draama kaudu läbi mängida erinevaid väljendusviise ja arusaamasid (Hornáčková, 2017).

5-6-aastaste laste üldoskuste arendamine draamamängude abil

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2011) järgi on nii mängu kui ka õppimise tulemusena omandatud oskused ja teadmised võrdväärselt vajalikud laste arengule. Seejuures eristatakse laste üldoskuste arengus nelja arenguvaldkonda: mänguoskused, sotsiaalsed ja enesekohased oskused ning tunnetus- ja õpioskused. Valdkondade käsitlemise kaudu toetatakse lapsi nii tundma kui ka mõistma ümbritsevat maailma, mille toel kujundatakse vajalikud oskused, teadmised ja väärtushinnangud. Üldoskuste rakendamine õppe- ja kasvatustegevuses loob eeldused edukaks edasijõudmiseks igapäevaelus. Samal ajal lõimitakse tegevused omavahel seitsmes ainevaldkonnas: „Mina ja keskkond“, „Keel ja kõne“, „Eesti keel kui teine keel“, „Matemaatika“, „Kunst“, „Muusika“ ja „Liikumine“ (Koolieelse..., 2011). Seetõttu kavandab lasteasutus õppe- ja kasvatustegevusi vastavalt laste arenguvajadustest ehk õpetaja loob igale lapsele tema arengupotentsiaali arvestava õpikeskkonna (Peterson, 2009).

Mänguoskuste toetamine draamamängudega. Mänguoskuste all käsitletakse laste algatusvõimet ja loovust, eakohasust mängude valikus, laste püsivust mängutegevuses, reeglite järgimise ja kokkulepete tegemise oskust ning toimetulekut kaotusega võistlusmängudes (Häidkind & Palts, 2014). Laste mänguoskuse kujunemine sõltub nii motiveerivast kasvukeskkonnast kui ka suhtlussituatsioonidest mängukaaslastega.

Mänguoskuste arenguks on olulised:

- a) laste oskus kasutada mänguasju;
- b) kuivõrd eakohased on mänguliigid, milles lapsed osalevad;
- c) laste oskus iseseisvalt alustada mängu või tegevust ning kui püsivad nad selles on;
- d) laste omavaheline suhtlemisoskus koosmängudes;
- e) millise süžeeaga on mängud või tegevused ning kuivõrd kajastuvad nendes omandatud uued oskused (Häidkind & Palts, 2014).

5-6-aastaste laste mänguoskuse all mõistetakse laste oskust omaalgatuslikult organiseerida mängu koos kaaslastega, etendada mängudes erinevaid rolle, selgitada kaaslastele tuttava mängu reegleid, järgida mängu erinevaid ülesandeid ning jagada vastutust teiste mängijatega. Esikohal on mängu täpsus ning mängureeglite aus täitmine (Ugaste et al., 2009). Draama mängimine loominguilise meetodina kujundab laste isiksust ja sotsiaalset arengut, millel on positiivne mõju mõtlemisele, loovusele, teadmistele ja kogemustele (Hornáčková, 2017). Ühistegevuslike kogemuste kaudu õpivad lapsed kasutama omaalgatust, olema liidrid ja austama kaaslaste ideid (Peter, 2003). Seetõttu saavad lapsed draamaõpetuse kaudu harjutada nii oskust oodata oma järjekorda kui ka olla oma soovide osas järeleandlikumad (Brouillette,

2009; Gupta, 2009). Laste iseseisva mänguoskuse kujunemiseks kaasab lasteaiaõpetaja lapsi rolli- ja lavastusmängudesse, mille sisuks on erinevad elulised ja igapäevased olukorrad (Ugaste et al., 2009).

Sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste toetamine draamamängudega. Sotsiaalsed ja enesekohased oskused on omavahel tihedalt seotud (Männamaa & Marats, 2009). Sotsiaalsete oskuste all määratletakse laste oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka kaaslast ning enesekohaste oskuste all mõistetakse laste suutlikkust teadvustada oma võimeid ja emotsioone ning oskust juhtida oma käitumist (Koolieelse..., 2011). Sotsiaalsete oskuste arenguks on olulised:

- a) laste oskus luua kaaslastega kontakti ning oskus väljendada oma arvamust;
- b) laste oskus mõista teiste tundeid kui ka kaaslaste arvamust, mis ei ühti enda mõtetega;
- c) laste oskus leida lahendus tekkinud tülile;
- d) laste oskus kaaslast lohutada, abistada ja jagada asju;
- e) laste oskus seada eesmärgid, reegleid ning pidada neist kinni (Häidkind & Palts, 2014).

Enesekohaste oskuste arenguks on olulised:

- a) laste oskus mõista oma tundeid kui ka tulla toime negatiivsete emotsioonidega;
 - b) laste oskus märgata kui ka kirjeldada nii enda füüsilisi ja vaimseid võimeid
 - c) laste oskus märgata endas positiivset, mis on seotud algatusvõimega;
 - d) laste oskus saada aru sotsiaalsest tagasisidest oma käitumisele ning arvestada sellega;
 - e) esmased eneseteenindusoskused- laste oskus süüa, hügieeniharjumused, kasutada tualetti, riietuda;
- teiseseid eneseteenindusoskused- laste oskus hoida oma asju, koristada enda järelt, õige riietuse valik, mis vastab oludele, lihtsamate söökide valmistamine (Häidkind & Palts, 2014).

5-6-aastaste laste sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste all mõistetakse laste oskust sõlmida sõprussuhteid teiste lastega, saada aru teiste inimeste tunnetest ja mõtetest, reguleerida oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga, osaleda koostöös eesmärgi saavutamiseks ning aktsepteerida kokkulepitud reegleid (Männamaa & Marats, 2009). Draamamängude kasutamine tugineb enamasti grupis tegutsemisel. Seega suhtlussituatsioonides jälgivad lapsed ennast kui ka kaaslast ning seeläbi edendavad oma sotsiaalseid oskusi. See tähendab, et sotsiaalsete oskustega lapsed on edukad suhete loomisel, asjade jagamisel, reeglite järgimisel, negatiivsete tunnete kontrollimisel ning vajadusel oskavad olla tundlikud kaaslaste suhtes (Erbay ja Dogru, 2010). Lisaks oma tunnete ja ideede väljendamisele suureneb empaatiavõime (Hein, 2014a; Hornackova et al., 2016), enesetunnetus kui ka oskus ennast

hinnata (Baker, 1996; Brouillette, 2009; Gonen & Veziroglu, 2010; Gupta, 2009). Samuti on lasteaiaõpetajad täheldanud, et üheks efektiivsemaks laste agressiivsust vähendavaks tegevuseks on etendused nii käpiknukkudega kui ka ilma (Taurus & Lilleoja, 2015). Seega erinevate situatsioonimängude, näiteks matkimis-, jutu- ja vestlusemängude kaudu on lasteaiaõpetajal võimalik toetada laste sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste arengut (Saarits, 2008).

Tunnetus- ja õpioskuste toetamine draamamängudega. Õpioskused kujunevad tunnetusprotsesside, milleks on taju, mälu, tähelepanu ja mõtlemise arengu alusel. Tunnetusprotsesside areng on seotud vanusega kaasnevate muudatustega teadmistest ning tegevustega, mis väljendavad teadmist (Kikas, 2008).

Tunnetus- ja õpioskuste arenguks on olulised:

- a) taju ja tähelepanu- laste taju eristamisevõime kui ka oskus panna tähele olulist ja hoida sellel oma tähelepanu;
- b) mälu ja teadmiste omandamine- laste oskus jätta meelde infot;
- c) mõtlemine- laste oskus erinevate tunnuste alusel võrrelda, rühmitada ja järjestada;
- d) laste oskus arutleda ja teha järeldusi;
- e) õpioskused- laste oskus järgida juhiseid, uurida, katsetada ning küsida ja kasutada abi (Häidkind & Palts, 2014).

5-6-aastaste laste tunnetus- ja õpioskuste all mõistetakse laste oskust vaadelda ja märgata detaile, olulisi tunnuseid ning luua nendevahelisi seoseid, kasutada teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel omaalgatuslikult kordamist ja harjutamist (Männamaa & Marats, 2009). Draamamängude kasutamine erinevates õppetegevustes stimuleerib laste oskusi mõelda, arutleda ning lahendada probleeme (Baker, 1996; Brouillette, 2009; Furman, 2000; Gonen & Veziroglu, 2010; Gupta, 2009), aga ka läbirääkimis- ja kuulamisoskust, keskendumisvõimet ja tähelepanu (Hein, 2014a). Seega on lasteaiaõpetajal võimalik toetada laste tunnetusprotsesside arengut läbi tähelepanu-, tunnetus- ja rollimängude kui ka luuletuste ja rütmisalmide kaudu (Männamaa & Marats, 2009).

Draamamängude lõimimine ainevaldkondadega. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava kohaselt (2011) tuleb õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel lõimida erinevate valdkondade sisud, mille tulemusena kujuneb lastel ühtne tervikpilt teda ümbritsevast keskkonnast. Lõimimise all mõistetakse ainevaldkondade omavahelist sidumist ühtseks tervikuks, kus õpetamisel kasutatakse läbivat teemat (Käis, 2004). Et draamamängud võimaldavad lastel iseseisvalt ja aktiivselt mängida, sobib see õppemeetod hästi õppetegevuste ja ainevaldkondade omavaheliseks lõimimiseks (Ugaste et al., 2009).

Seejuures, mida rohkem on tegevused põimitud valdkondade vahel, seda kiiremini jõuavad lapsed arutelude, analüüside ja mängude kaudu seatud eesmärkideni (Ross, Õun, & Tuul, 2013).

Eelkõige soodustab draamamängude kasutamine laste keelelist arengut (Pill, 2014). Kõnearenduse aspektist on oluline roll sõnalistel mängudel, sest tegevustes on võimalik lõimida omavahel nii hääldamine, sõnavara kui ka õiged grammatilised vormid (Ugaste, 2017). Viieaastaste laste kõnes on olemas kõik emakeele häälikud, eksides vaid erandjuhtudel (nt võõrastes ja keerukates sõnades). Lapsed suudavad oma kogemuste alusel koostada 3- 5-lauselise jutukese ning kasutada kõnes nii üld- kui ka liiginimetusi (Hallap & Padrik, 2009). Viieaastaste laste puhul on tegevuse sisu lihtne ja korduv, sest väikelaste tähelepanu- ja keskendumisevõime on lühiajaline. Seega sobivad draamamängud on riimid, laulud, „järgne mulle“ mängud, lavastused, kogu rühma pantomiimid ja igasugused liigutused/liikumised (Pill, 2014). Samas kuueaastaste laste kõnes on olemas üldjuhul õiged sõnalõpud, laused on omavahel paremini seotud, jutustades kasutatakse rohkem liitlauseid ning lapsed mõistavad lihtsamaid kujundlikke väljendeid, nt kivi-kõva leib (Hallap & Padrik, 2009). Seega kuueaastaste laste tegevused on sisult keerulisemad, sest nende mõtlemisoskus võimaldab lahendada raskemaid olukordi (Wright, Bacigalupa, Black, & Burton, 2008). Keeleoskust saab arendada lavastusmängudes, kus lapsed suhtlevad omavahel dialoogis (Ugaste et al., 2009).

Sellele lisaks on võimalik veel draamamänge efektiivselt lõimida valdkondadega „Mina ja keskkond“, „Matemaatika“, „Muusika“ ja „Kunst“ (Rieg & Paquette, 2009; Ugaste et al., 2009). Näiteks valdkond „Mina ja keskkond“, kus lapsed saavad mängida rollimängude kaudu erinevaid elukutseid, näiteks tuletõrjujaid või õpetajaid (Ugaste et al., 2009). Näpumängude ja rütmisalmidega saab lõimida valdkonnad „Matemaatika“ ja „Muusika“, kus lapsed oma keha kasutades loovad rütmi ja loendavad (Pill, 2014; Rieg & Paquette, 2009). Samuti saavad lapsed lavastusmängude tarbeks meisterdada vajaminevaid mänguvahendeid, nagu maskid, näpunukud, dekoratsioonid. Käelise tegevuse kaudu edeneb lastel osavus erinevaid tööriistu kasutada kui ka kunstiline väljendusoskus (Erbay & Doğru, 2010; Rieg & Paquette, 2009; Ugaste et al., 2009). Seega draamamängude kasutamist tegevustes võib käsitleda laste vaimsete ja kehaliste oskuste arendajana (Pill, 2014).

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Teadmiste omandamine mängu olukorras, mis põhineb draama mängimisel, on õppemeetod nii didaktiliste eesmärkide saavutamiseks kui ka peamine laste tegevus lasteaias, seega

lasteaiahariduse aluseks (Hornáčková, 2017). Samas on ilmnenud, et õppe- ja kasvatustegevustes on kirja- ja numbrioskuse arendamine siiski primaarne (Van Laere et al., 2012). Nii tõrjutakse mäng ühiskonna survele kõrvale ning lasteaias kipub mäng jääma tegevuseks, millega sisustatakse üksnes vaba aega (Smirnova & Riabkova, 2016). Vastavalt koolieelse lasteasutuse õppekava kohaselt eesmärgistab ja planeerib lasteaiaõpetaja, lähtudes laste eeldatavatest arengutulemustest, terveks aastaks õppe- ja kasvatustegevusi, mis toetavad üldoskuste arengut (Peterson, 2009).

Nimelt 5-6-aastaste laste mänguuskuse arenguks innustab koolieelse lasteasutuse õpetaja lapsi algatama iseseisvalt mängu, kus nad saavad täita erinevaid rolle (Ugaste et al., 2009). Tunnetus- ja õpioskuse arengut on võimalik toetada läbi tähelepanu-, tunnetus- ja rollimängude kui ka luuletuste ja rütmisalmide kaudu (Männamaa & Marats, 2009). Sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste toetamiseks sobivad erinevad situatsioonimängud, näiteks matkimis-, jutu- ja vestlusemängud (Saarits, 2008). Nii võib eeltoodust järeldada, et koolieelses lasteasutuses kasutatakse draamamänge, et toetada laste üldoskuste arengut.

Samas pole piisavalt teada, millised on lasteaiaõpetajate tähelepanekud tuginedes oma kogemustele, kuidas toetavad draamamängud laste üldoskuste arengut ning milliseid draamamänge koolieelsetes lasteasutustes üldse kasutatakse. Sellest tulenevalt on antud bakalaureusetöö eesmärk välja selgitada, milliseid draamamänge kasutavad koolieelse lasteasutuse õpetajad 5-6-aastaste laste üldoskuste toetamiseks. Töö eesmärgist lähtuvalt püstitatakse kolm uurimisküsimust:

- 1) Millised on lasteaiaõpetajate arusaamad draamamängudest?
- 2) Kuidas toetavad draamamängud lasteaiaõpetajate hinnangul 5-6-aastaste laste üldoskuste arengut?
- 3) Missuguseid draamamänge lasteaiaõpetajad kasutavad 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks?

Metoodika

Lähtudes uurimistöö eesmärgist kasutati käesolevas töös kvalitatiivset uurimisviisi. Antud meetod võimaldab mõista ja seletada inimeste kogemuste olemust ning seda, mis tähenduse uuritavad ise oma kogemustele annavad (Laherand, 2008). Sellest tulenevalt võib kvalitatiivset uurimisviisi pidada kõige otstarbekamaks meetodiks, sest aitab täita uurimustöö eesmärki.

Valim

Käesoleva uurimuse valimitüübiks on eesmärgipärane valim, kus valimisse kaasati uuritavad planeeritult ning valimi moodustamisel on aluseks kindlad kriteeriumid. Töö eesmärgist tulenevalt sai valimi moodustamisel määravaks kaks kriteeriumit. Esiteks oli kriteeriumiks, et valimisse sobivad 5-6-aastaste laste rühmaõpetajad. Teiseks kriteeriumiks oli, et valimisse sobivad rühmaõpetajad, kes omavad minimaalselt kolmeaastast töökogemust 5-6-aastaste lastega. Valim moodustus neljast naisõpetajast (vt tabel 1), kes töötasid kahes erinevas lasteaias. Õpetajate keskmine töötamise kogemus koolieelses lasteasutuses oli 18,5 aastat. Keskmine töökogemus 5-6-aastaste lastega oli 8,5 aastat. Kahel õpetajal neljast olid liitrühmad, kuid küsimuste vastamisel keskendusid õpetajad 5-6-aastastele lastele.

Tabel 1. Uuringus osalejate taustaandmed

Pseudonüüm	Õpetatavate laste vanus	Tööstaaž täisaastates	5-6-aastaste lastega töötamise töökogemus aastates
Õ2	2-7	30	15
Õ3	2-7	14	11
Õ4	5-6	24	5
Õ5	5-6	6	3

Andmekogumine

Andmekogumisvahendina kasutati poolstruktureeritud intervjuud, kus uurija sai vajadusel esitada lisaküsimusi ning intervjuueeritav võimaluse oma vastuseid täpsustada või täiendada (Laherand, 2008). Võimalus täpsustavaid lisaküsimusi küsida oli oluline, kuna uuriti õpetajate isiklikke arusaamu ja kogemusi (Laherand, 2008). Intervjuueerimisel kasutati intervjuu kava, mis koosnes avatud ja suunatud küsimustest (vt lisa 1). Intervjuu küsimuste koostamisel võeti aluseks uurimisküsimused, mis lähtuvad antud töö eesmärgist ning lisaks tugineti eelnevatele uurimustele (Baker, 1996; Erbay & Doğru, 2010; Gonen & Veziroglu, 2010; Gupta, 2009; Hornáčková, 2017; Rieg & Paquette, 2009).

Intervjuu kava sisaldas töö eesmärgi, küsimusi taustaandmete kohta ja 23 põhiosa küsimust, mis jaotati nelja rühma. Esimeses rühmas olid sissejuhatavad küsimused. Teises rühmas olid küsimused, mis lähtusid esimesest uurimisküsimusest, kus selgitati välja lasteaiaõpetaja arusaamad draamamängudest. Kolmandasse rühma kuulusid küsimused, mille abi sooviti teada saada, kuidas toetavad draamamängud õpetajate hinnangul 5-6-aastaste laste üldoskuste arengut. Neljandas rühmas olid küsimused, mis lähtusid kolmandast uurimisküsimusest, mille eesmärk oli kindlaks teha, missuguseid draamamänge koolieelse

lasteasutuse õpetajad kasutavad 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks. Intervjuu kava viimane küsimus andis uuritavale võimaluse lisada omapoolseid kommentaare.

Valminud intervjuu kava usaldusväärsuse tagamiseks viidi läbi prooviintervjuu ning saadud vastustest täiendati intervjuuküsimusi (vt lisa 1). Näiteks sõnastati küsimusi ümber, et saada õpetajatelt tähendusrikkamat ja terviklikumat tagasisidet antud teema kohta.

Uuritavate leidmiseks võeti oktoobris 2018 ühendust e- kirja teel üheksa koolieelse lasteasutusega, kus kontakti saamiseks kasutati koduleheküljel oleva juhtkonna e-posti aadressi. Uuringus osalemise kutses tutvustas töö autor nii ennast kui ka teemat. Lisaks soovis uurija teada 5-6-aastaste laste rühmaõpetajate kontakte, kes on nõus intervjuus osalema. Veel juhiti tähelepanu faktile, et uurimuses osalemine on anonüümne ja vabatahtlik (vt lisa 2). Kirja teel saadetud kutsele ei tulnud ühtegi sooviavaldust, mistõttu pöördus töö autor isiklikult lasteasutuse direktori poole palvega leida sobivaid rühmaõpetajaid uurimusse. Seepeale andsid oma nõusoleku viis rühmaõpetajat kolmest lasteaiast.

Järgnevalt lepidi e- posti või telefoni teel kokku sobiv aeg ja koht intervjuueerimiseks. Kokku toimus 2018. aasta novembris viis intervjuud, millest neli viidi läbi rühmaõpetajate töökohaks olevates lasteaedades ja üks intervjuu toimus uuritava soovil tema kodus. Intervjuud toimusid uksega eraldatud ruumides, kus töö autor ja uuritav said olla omavahel. Enne intervjuu tegemist tutvustati ja selgitati uuritavatele töö eesmärki ning juhiti tähelepanu, et pole olemas õigeid ega valesid vastuseid. Lisaks selgitati veel kord, et osalemine on vabatahtlik ja anonüümne ning paluti luba intervjuu salvestamiseks, et saadud vestlust hiljem üle kuulata, kirja panna ning analüüsida lõputöö tarbeks. Intervjuude salvestamiseks kasutati seadet Samsung Galaxy Tab S3, kuhu oli alla laaditud rakendus „Helisalvestus“.

Andmeanalüüs

Uurimustöös analüüsiti kogutud andmeid kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi meetodil, selleks kasutati Microsoft Office 2013 programmi Excel. Kvalitatiivne induktiivne sisuanalüüs on sobilik, sest võimaldab koguda informatsiooni vahetult ning otse uuritavatelt endilt (Laherand, 2008). Andmete analüüs algas intervjuude transkribeerimisega, mis tähendab seda, et helifailid vormistatakse tekstifailideks, mis on vajalik vastuste analüüsimiseks (Laherand, 2008). Intervjuude keskmine pikkus oli 27 minutit (min = 22 ja max = 34) ja nende alusel transkribeeritud teksti kogumaht 32 lehekülge, mille kirjutamisel kasutati *Times New Roman* kirjastiili suurusega 12 p ning reavahega 1,5. Keskmiselt oli ühe intervjuu transkriptsiooni pikkuseks kaheksa lehekülge. Transkribeeritud teksti loeti mitmeid

korda üle ning vestlus kirjutati üles võimalikult sõna-sõnaliselt. Anonüümsuse tagamiseks asendati õpetajate nimed pseudonüümidega, milleks olid tähised (vt tabel 1).

Järgnevalt toimus andmete kodeerimine, kus tekstist tõsteti esile kõik laused ja sõnad, mis vastasid uurimusküsimustele. Esiteks, millised on lasteaiaõpetaja arusaamad draamamängudest. Teiseks, kuidas toetavad draamamängud õpetajate hinnangul 5-6-aastaste laste üldoskuste arengut. Kolmandaks, missuguseid draamamänge koolieelse lasteasutuse õpetajad kasutavad 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks. Seejärel saadud tähendust omavatele üksustele määrati üldistav nimetus ning moodustusi koodid. Uurimuse reliaabluse tõstmiseks kasutati korduskodeerimist, et suurendada kodeerijasisest kooskõla (Mayring, 2014). Kahe kodeerimise vahele jäi üks nädal ning pärast korduvat kodeeritud intervjuude läbilugemist koondati väga sarnased koodid. Samuti kodeeris 1/4 intervjuudest kaaskodeerija ehk töö juhendaja, kes kasutas uurija poolt koostatud koode, kuid vajadusel sai lisada või täiendada olemasolevaid koode. Kahe kodeerija tulemuste võrdlemisel ja analüüsimisel selgus, et kodeerijatevahelisi suuri erinevusi ei esinenud.

Järgnevalt rühmitati sarnased koodid ühistesse alakategooriatesse (Laherand, 2008), mille näidis on esitatud lisa nr 3. Kokku tekkis 52 koodi, mis said alusteks tulemuste esitamisel (Laherand, 2008). Seejärel rühmitati koodid uurimusküsimuste kaupa pea- ja alakategooriatesse. Iga uurimusküsimuse kohta koostati tekkinud koodidest ala- ja peakategooriate tabel (vt lisa 4).

Tulemused

Läbiviidud uurimuse eesmärk oli välja selgitada, millised on lasteaiaõpetajate tähelepanekud tuginedes oma kogemustele, kuidas toetavad draamamängud 5-6-aastaste laste üldoskuste arengut ning milliseid draamamänge koolieelsetes lasteasutustes kasutatakse. Andmeanalüüsi tulemusena moodustus kolm põhilist peakategooriat: *arusaamad draamamängu olemusest, kujunemisest ja tähtsusest; draamamängude toetus 5-6-aastaste laste üldoskuste arengule; kasutatavad draamamängud 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks.*

Järgnevalt esitatakse uurimustulemused tekkinud pea- ja alakategooriate kaupa ning uurimuse usladuväärsuse huvides on esitatud kaldkirjas tsitaadid intervjuudest. Teisejärgulise info, mis oli antud olukorras liigne, on tähistatud tähisega /.../.

Arusaamad draamamängu olemusest, kujunemisest ja tähendusest
Lähtuvalt uurimusküsimusest „Millised on lasteaiatõpetajate arusaamad draamamängudest?“ selgus andmeanalüüsi tulemusena kolm peamist alakategooriat. Need on *loovmängud*, *draamamängu kasutamine*, *kavandamine ja läbiviimine ning draamamängu tähendus lasteaias*. Järgnevalt keskendutakse olulisematele tulemustele iga kategooria kohta.

Loovmängud. Uurides, millised mängud on õpetajate jaoks draamamängud ning kuidas nad mõtestavad draamamängu olemust iseendale, selgus, et õpetajate jaoks on draamamängudeks laulu ja tantsu ringmängud, rollimängud, lavastusmängud ja improvisatsioonid. Õpetajad selgitasid, et seostavad draamamängudega eelkõige mitmekülgsete tegevustega mängu. Kahe vastanud õpetaja jaoks seostus draamamäng teatriga, kus tehakse etendust. Samas kirjeldas üks intervjuueeritav draamamängu kui vaba mängu.

Minule seostub draamamäng sellega, et see on selline vaba mäng ilma justkui nagu reegliteta, aga samas on ta eesmärgistatud /.../. Et ta on selline vaba mäng. (Õ4)

Sinna saab tegelikult ju väga palju erinevaid asju liigitada, liikumismängud, kujutlusmängud ja ma ei tea, rollimängud, valmis kirjutatud süžeeaga etendused /.../ väga palju erinevaid asju. (Õ5)

Üks õpetaja avaldas arvamust, et tema meelest pole oluline, kuidas seda mängu nimetatakse, sest mäng on mäng. Ta põhjendas oma arvamust sellega, et head õpetajad kasutavad alati oma tegevustes mängu.

Draamamängu kasutamine, kavandamine ja läbiviimine. Teiseks alakategooriaks moodustus draamamängude kujunemine. Uurides, milliste teemadega lõimivad õpetajad draamamänge õppetegevustes, kerkisid esile teemad, mis on seotud tähtpäevade, traditsioonide ja laste igapäevaeluga. Oluliseks peeti just tähtpäevi, sest nad võimaldavad luua mitmekülgse temaatikaga tegevusi.

Kadripäev on üks aga meil on ju nii palju neid tähtpäevi. Ja kui neid tähtpäevi ei ole, siis on näiteks sügisel need aedviljad. Et samamoodi kõik läbi selle muinasjutu. (Õ2)

Õpetajad märkisid, et kasutavad draamamängus nii luuletusi, laule ja laulumänge kui ka temaatilisi kirjanduspalasid. Kirjanduspaladest on draamamänguna lavastatud muinasjutte, nagu „Kolm karu“, „Hunt ja seitse kitsetalle“, „Kolm põrsakest“, „Punamütsike“, „Naeris“ ja „Labakinnas“. Nii näiteks vastas Õ2: „Me oleme võtnud ju laste muinasjutu näiteks „Naeris“ ja seda teinudki. ”

No üks võimalus on lastega lühemaid kirjanduspalasid lavastada. /.../, vaid see kirjanduspala on siis, kas eelnevalt ette loetud või läbi jutustatud või siis mingite nukkudega. (Õ4)

See konkreetne, kus meil loomad olid lõimitud /.../, aga no ühesõnaga muinasjutu põhjal „Labakinnas“ on ju. Noh ja, siis selle põhjal nagu tegime seda. (Õ5)

Kahe intervjuueeritava kirjeldustest ilmnes, et nad rakendavad õppetegevuses improvisatsiooni. Õpetajate sõnul lasevad nad lastel ise rolle valida ja dialoogi arendada, sealjuures lapsed ise loovad oma mängu kuulnud loo põhjal.

Selle draamamängu suhtes on ka, et mina jutustasin lastele muinasjutu, siis nemad oma fantaasiaga löid rollid ja tegid selle etenduse. (Õ3)

Vestlustes draamamängu kavandamise teemadel tuli esile kaks erinevat lähenemist. Õpetajad mõtestavad draamamänguna enda jaoks nii eesmärgistatud tegevust kui ka iseenesest tekkivat mängu. Esiteks kirjeldasid kaks õpetajat, kuidas nende tegevus toimub planeeritult ning lähtub kindlast eesmärgist ning laste juhendamise tulemusena valmib lavastus.

Esiteks ma mõtlen selle teema peale, mida ma tahan teha. Siis ma panen paika tegelased. Siis ma mõtlen läbi, kes milleks sobib, korrigeerin selle teksti ära. Tavaliselt kui ma ise lugu välja ei mõtle, siis ma lihtsustan seda. Seejärel ma otsin juurde muusikat, siis erinevaid liikumistegevusi sellele. Ja siis me hakkamegi vaikselt tegema, et annan lastele rollid kätte ja siis vaikselt niimoodi läheb see harjutamine. (Õ3)

Sealjuures sõnas enamus intervjuueeritavatest, et kasutavad draamamängu regulaarselt ehk vähemalt üks kord nädalas.

Teist lähenemist iseloomustab loovus ja spontaansus, kus draamamäng saab alguse fantaasia aheljutustamisest. Näiteks vastas Õ4: „Keegi hakkab kuskilt otsast pihta ja järgmine võtab ahela üle ja siis ta nagu läheb ja siis me vaatame, kas ta jõuab lõpuks õigesse kohta välja.“ Õpetaja sõnade kohaselt on talle oluline, et lapsed ise kavandavad ja loovad etenduse, mis sünnib antud ajahetkel kohapeal. Seega lapsed ise kujundavad rollid, tekstid ning suunavad ka mängu kulgu.

/.../, et ikkagi see loovus ja see spontaansus. Pigem ikkagi, et selline toetav keskkond oleks, et lapsed saaksid ise loovalt mängida erinevaid rollimänge, et oleks vahendid olemas, et kui nad tahavad midagi ise teha, et nad saavad kohe, neil on kõik asjad alati kättesaadavad. (Õ4)

Lisaks rõhutasid õpetajad, et draamamängu kavandamisel lähtuvad nad lastest. Neljast õpetajast kaks mainis, et väga oluline on kaasata lapsi draamamängu loomesse. Koostegutsemine soodustab seoste omavahelist teket ning seetõttu on lastel lihtsam saada aru käsitletavast teemast.

Kogu aeg on kaasatud. Absoluutselt. Sest muidu nad ei saa ju sellele asjale pihta. Nad peavad selle sees olema. (Õ2)

Nad tegid ise kostüüme. See on hästi oluline, et nad saavad olla ise selle protsessi sees, ise olla osalised ja ise luua. See on hästi tähtis. (Õ4).

Intervjueeritavate arvates on oluline lähtuda ka laste huvidest. Seega enamus vastanuid kirjeldasid, kuidas nad eelnevalt selgitavad välja laste huvid ning sellest tulenevalt planeerivad järgnevat tegevust.

Lapsed said küsimusi esitada ja siis tuli palju küsimusi planeetide kohta ja siis me otsustasime, et teeme ühe nädala planeetidega. Anname igale lapsele planeedi ja siis hakkame õppima, kus need planeedid asetsevad, kes eespool ja kes tagapool. (Õ3)

Peale selle täheldasid kaks õpetajat, et tegevuse planeerimisel pööravad nad tähelepanu ka laste võimekusele, pidades silmas laste emotsionaalset seisundit kui ka erivajadustega lapsi. Õpetaja sõnade kohaselt takistab draamamängu kasutamist laste halb tuju, mis võib olla tingitud sellest, et lapsed on halvasti maganud. Seetõttu kasutab õpetaja oma töös draamamängu pigem instinktiivselt. Teisalt toodi välja tegevuse jõukohasust kõikide laste suhtes, sest siis saavad nad olla võimalikult palju iseseisvad.

See on tegelikult meie üks põhiline eesmärk, et me püüame neid õpetada, et kuidas õppida. Ja et ise kõike asju teha nii palju, kui laps suudab asjadega hakkama saada. Nad peaksid ise kõike tegema. (Õ4)

Ja noh, sõltub ka sellest, et milline sul rühm on, et kui sul on selliseid palju erivajadusega lapsi või selliseid nagu käitumisraskustega või mis iganes spektrihäiretega või mida kõike. (Õ5)

Ühe vastanu sõnade kohaselt kasutab ta planeeritult draamamängu siis, kui lastel on tekkinud vajadus mõista teiste tundeid. Sellisel juhul toimub laste arendamine iseenese tegevusest saadud suhtlemiskogemuse kaudu.

Need on kuidagi sellised loovad tegevused, et nad tulevad ikkagi hetkeolukorrast /.../ /.../, et me kas mingisugust olukorda mängime läbi või suhtlemises mingisugust olukorda, kui on tekkinud mingi konfliktne situatsioon. Või siis saab mängida läbi, mida üks tundis või teine tundis ja kuidas seda olukorda lahendada. (Õ4)

Järeldades eelnevast, on õpetajate jaoks draamamängu kavandamisel põhiprintsiibiks lastest lähtumine, mis kajastub laste kaasamises, huvidest, võimekusest ja vajadustest. Seega areneb õppeprotsess spiraalselt.

Draamamängude tähendus lasteaias. Kolmandaks alakategooriaks kujunes draamamängude tähendus. Uurides, mis tähendus on draamamängudel lasteaias õppetegevuses õpetajate hinnangul, selgus, et kõik intervjueeritavad olid arvamusel, et tegemist on laste arengu seisukohalt olulise ja vajaliku õpetamisviisiga. Õpetajad põhjendasid draamamängu rakendamise vajalikkust koolieelses eas sellega, et draamamängu kaudu saab arendada kõnet, loovust, mõtlemist kui ka üksteise mõistmist ja hoolivat suhtumist.

Näiteks ütles Õ4: „Siis on see asi nagu väga oma ja ta väärtustab seda rohkem. Ja ütleme ka need asjad, mida nad on valmis meisterdanud, nad ei jää kunagi kuskile ripakile, vaid hoitakse ja pannakse kuskile ära /.../.“

Eks see on ikka oluline, see on ikka väga oluline. Sest kus need lapsed seda abstraktset mõtlemist ja seda loovalt asjadesse suhtumist veel õpivad, kui mitte lasteaias. (Õ5)

Lisaks leidsid osalejad, et draamamängud toetavad isikuomaduste arengut, nagu julgus, esinemissoov ja empaatia. Õpetaja sõnul toetab draamamäng empaatia arengut, sest annab võimaluse tunda ennast teise inimese olukorras.

Mina arvan, et see on tegelikult väga oluline, sellepärast, et lapsed õpivad tänu sellele ennast väljendama, rohkem suhtlema. See annab väga palju julgust. Mul eelmine aasta tuli rühma üks laps, kes absoluutselt mitte midagi ei tahtnud ja siis me läbi nende mängude hakkasime ja siis kevadel küsis ta, et kuna me juba esineda saame. Ta oli nii hea meel, et täna saab jälle tantsida ja esineda. (Õ3)

Peale selle täheldasid veel kaks intervjuueeritavat, et draamamänge on lihtne kasutada, sest 5-6-aastased lapsed nadivad draamamängudes osalemist, mistõttu on neid ka lihtne kaasata tegevustesse.

/.../ seda, et see on väga hea meetod kõikide õpioskuste õpetamiseks lastele. See on väga hea, sest läbi selle toimub kõik see tegevus, õpioskused. Absoluutselt kõike sa saad teha ja märkamata, et laps midagi õpiks. Meie teame, et ta õpib. Laps mängib kogu aeg ja samas selle aja jooksul ta omandab kõik muud oskused. See on väga hea, sest palju lihtsam on lapsi niimoodi saada tegevustesse. Kui ta ütleb, et me hakkame nüüd mängima, me teeme teatrit või siis ütleme talle, et me hakkame nüüd õppima. Seda ei taha ju mitte keegi. (Õ2)

Mitmed osalejad täheldasid, et draamamängu saab edukalt lõimida erinevate ainevaldkondadega. Sealjuures sõnas üks õpetaja, et emakeelt on läbi teatri ja näitlemise väga lihtne kasutada. Näiteks muinasjutu mängimisel on võimalik omavahel lõimida nii emakeelt, matemaatikat, liikumist kui ka loodust.

Ma ei tea, kas käsitleme mingisuguseid lemmikloomi või koduloomi või mis iganes, siis see on ju „Mina ja keskkonnaga“ seotud. Kui me mängime mingisugust sellist mängu, kus peaks kedagi loendama või, siis on kohe matemaatikaga seotud. Noh kunstiga annab kindlasti draamamängu siduda, et ma ei tea seal mingeid rekvisiite joonistada. (Õ5)

Samuti rääkisid osalejad, kuidas õpitu või käsitletud teema kajastub laste vabamängus draamamänguna ning samas innustab ka lapsi omaalgatuslikult mängima. Õpetaja sõnade kohaselt on ta märganud, kuidas lapsed jäljendavad vabamängus teda ehk õpetajat ennast. Niisiis, hakkavad lapsed üksteisele matemaatikat õpetama ehk kooli mängima. Veel kirjeldasid õpetajad, kuidas lapsed etendavad õpitud näitemängu, kuid vahetavad ise rollide osatäitjaid, mis viitab sellele, et lastele meeldivad draamamängud. Samuti toodi välja, et lapse

enda poolt loodud meelepärase meisterdus innustab lapsi mängima, sealjuures mängitakse mitmeid kordi. Õpetaja sõnul lapsed nautisid tegevust ning ei väsinud sellest. Seega eelnevast võib järeldada, et laste vabamäng on draamamänguline.

Samas avaldas üks õpetaja arvamust, et draamamängude kasutamise osakaal lasteaias õppetegevuses on võrreldes varasemate aastatega vähenenud.

Tegelikult on kahju, et nii palju kui ma näinud olen, et sellised asjad hakkavad vaikselt hääbuma. Neid võiks rohkem olla, sest meil ju kogu aeg rõhutatakse, et mängulisus ja läbi mängude. (Õ3)

Seejuures lausus Õ3: „Sest noored, kes peale tulevad, kui minul on praktikandid käinud, siis on ikka tavapärane näitmaterjalid ja siis sa jutustad lugu.“ Õpetaja sõnade kohaselt on põhjus ilmselt selles, et puudub informatsioon draamamängude kasutamise võimalustest lasteaiahariduses. Viidates oma jutus koolituste ebapiisavusele ning koolieelse lasteasutuse õpetajakoolitusele.

Draamamängude toetus 5-6-aastaste laste üldoskuste arengule

Seoses teise uurimusküsimusega „Kuidas toetavad draamamängud lasteaias õpetajate hinnangul 5-6-aastaste laste üldoskuste arengut?“ moodustus saadud vastustest kolm alakategooriat.

Need on üldoskuste tähtsus laste arengus, 5-6-aastaste laste arendatavad üldoskused draamamängude abil ning 5-6-aastaste laste omandatud üldoskused.

Üldoskuste tähtsus. Uurides, mis tähenduse annavad õpetajad üldoskustele seoses laste arenguga, selgus, et üldoskused on väga olulised ja vajalikud laste arengu toetamiseks.

Õpetajate meelest on üldoskused olulised, sest toetavad nii koosmängu oskuse arengut kui ka õpikogemusest saadud seoste loomise võimet.

Nad on väga olulised. Ilma nendeta ei saa ju midagi teha. Kui sul mänguoskust ei ole, siis ei leia sa endale sõpru ja ei saa üldse koos mängida, oled üks ja tõrjutud, et sul lihtsalt peavad need olema. (Õ2)

Õpetaja selgitas, et üldoskused on tähtsamad kui faktiteadmised. Seega on oluline õpetada lastele erinevaid strateegiaid ning selgitada, kuidas seoseid luua.

5-6-aastaste laste arendatavad üldoskused draamamängude abil. Teise alakategooria moodustasid teemad, mis on seotud draamamängude toetusega 5-6-aastaste laste üldoskustele. Õpetajate hinnangul toetavad draamamängud 5-6-aastaste laste sotsiaalsete, enesekohaste kui ka tunnetus-, õpi- ja mänguoskuste arengut. Kõige enam kirjeldasid õpetajad olukordi, kus draamamäng toetab sotsiaalsete oskuste arengut, mis avaldub üksteisega arvestamises ning on seotud kokkulepitud reeglite kinni pidamise oskusega. Näiteks ütles Õ2: „Jaa, nad õpivad

seal üksteisega arvestama. Ootavad oma järjekorda, nad ei saa teha seda ise omapäi, seal on kindel aeg ja koht.“ Lisaks leidsid intervjuueeritavad, et draamamäng annab võimaluse arendada lastes koostööoskust, mis on seotud igapäevaste probleemide lahendamisega.

Sotsiaalsete oskuste kohapealt ongi see, kuidas teha oma kaaslasega koostööd. Seal draamas ongi, et kuidas on erinevad tegelased ja nad peavad omavahel koostööd tegema. (Õ3)

Ühe õpetaja arvates arendavad sellised tegevused laste omavahelist suhtlemisoskust, sest paneb lapsed olukorda, kus tuleb leida kõigile sobiv lahendus. Õpetaja sõnul võimaldab just konfliktide lahträäkimine ja läbimängimine seda, et lapsed arenevad iseene tegevusest saadud suhtlemiskogemuse kaudu.

Õpetajate vastustest ilmnes, et draamamäng toetab enesekohaseid oskuseid, sest lapsed saavad mängida läbi erinevaid emotsioone, mis seotud oskusega mõista nii enda kui ka teiste tundeid. Näiteks vastas Õ3: „Jah selle karakteri toob esile ja ta peab tunnetama selle ära. Või need emotsioonidki, kui oled sa kurb või rõõmus tegelane. See on ka tunnetus.“ Lisaks tõi üks õpetaja välja, et tegevuse kaudu õpib laps kontrollima ka oma hääle tugevust. Veel märkis üks õpetaja, et draamamängu kaudu saavad lapsed harjutada enda emotsioonidega hakkama saamist.

No ikka tunded. Kui sul on näiteks paha tuju seal, sa pead kurba mängima või rõõmsat mängima, kui sul on hoopis halb tuju ja väga hästi see mõnikord välja ei tulegi. /.../ Kui laps ei ole sellel päeval lihtsalt võimeline seda rolli tegema, sest tal on paha tuju, kui ta saab sellest üle, siis ta on juba arengust eespool, ta oskab oma tundeid kontrollida. (Õ2)

Peale selle lisas üks õpetaja, et tegevused arendavad iseendaga hakkama saamisest, näiteks riietumine. Riietumise juures toodi kasutegurina eelkõige välja seda, et etenduses õpibki laps kõige paremini. Näiteks ütles Õ2: „/.../sest ta on rollis ja ei teagi üldse mida ta teeb, ta lihtsalt teeb seda.“

Uuringus osalenud õpetajate vastustest tuli välja, et draamamängus avalduvad tunnetus- ja õpioskused olukordades, kus lastel on vaja olla tähelepanelik ning keskenduda tegevusele. Näiteks ütles Õ3: „See kuulamisoskus ka, et sa pead suutma olema vaikselt etenduse ajal, keskendumine.“ Üks õpetaja ütles, et loeb lastele unejutuna lugu, mida plaanib järgmise päeva tegevuses kasutada. Õpetaja sõnul toetab see tegevus laste kuulamis- ja meenutamisoskust. Peale selle märkis üks õpetaja veel, et käpiknukud võimaldavad arendada lastes tunnetust. Tähtsaks peeti just seda, et lapsed saavad erinevatest materjalidest tehtud nukke vaadata ja katsuda. Üks õpetaja selgitas, et kasutab õppe- ja ehitusmängu, mis on kui draamamäng. Nimelt algab mäng jutu kuulamisega ning seejärel on ühendatud mõtlemisoskus

ja käeline tegevus, sest lastel tuleb kuulnud jutu järgi luua mängukeskkond klotsidest. Seega on lavastusmängu kasutatud õppetegevuse osana.

Õpetajate vastustest selgus, et draamamängus avaldub mänguoskusena peamiselt oskus rolli etendada. Näiteks kirjeldas Õ4: „Nad said kohe pihta. See on ka ju tegelikult nagu draamamäng, sa oled mingis rollis /.../.“ Peale selle märkis sama õpetaja, et on oluline võimaldada lastele tegevustes valikuvabadus, sest see ergutab laste loovust. Õpetaja sõnul ei soovi ta õpetajana harjutatud näitemängu lastega teha, kuid teemakohast improvisatsiooni küll. Seega peegeldub intervjuueeritavate vastustest mänguoskusena nii rolli etendamine kui ka loovuse arendamine.

5-6-aastaste laste omandatud üldoskused. Kolmanda alakategooria moodustasid teemad, mis on seotud 5-6-aastaste laste omandatud üldoskustega. Ühe õpetaja jutust ilmnas, et 5-6 aasta vanused lapsed on omandanud üldoskustest mänguoskusena koosmängimise ja rollide jaotamise oskuse. Näiteks ütles Õ2: „Jaa, nad juba ise jagavad rolle. Nad kohe kuulavad selle jutu ära ja siis ütlevad, et mina tahan kohe see olla.“ Veel lisas sama õpetaja, et vanemad lapsed juba oskavad koos mängida, sest draamamängus on nad harjunud koos etenduses olema. Näiteks selgitas Õ2: „Neil on juba koosmängu oskus olemas tolleks ajaks.“

Samuti tõid kaks õpetajat välja omandatud üldoskusena sotsiaalse oskuse, milleks on kaaslase abistamise oskus. Õpetajad põhjendasid oma arvamust sellega, et lapsed ise pakuvad abi tegevuses mahajäänud lapsele. Näiteks ütles Õ3: „Seda ka on hästi palju, et tule ma näitan, kuidas see mäng käib.“ Ühtlasi kirjeldati kaaslase abistamise situatsiooni, kus etenduse harjutamise käigus on lapsed omandanud kõik rollid ning ütlevad oma kaaslastele teksti ette juhul, kui teisel lapsel on tekkinud ootamatult tõrge oma osa esitamisel.

Kasutatavad draamamängud 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks Seoses kolmanda uurimusküsimusega „Missuguseid draamamänge lasteaiaõpetajad kasutavad 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks?“ moodustus saadud vastustest neli alakategooriat. Need on *sotsiaalsete oskuste arengu toetamine loovmängudega, enesekohaste oskuste arengu toetamine eesmärgistatud suhtlusmängudega, tunnetus- ja õpioskuste arengu toetamine loov- ja õppemängudega ning mänguoskuste arengu toetamine lavastusmängudega.*

Sotsiaalsete oskuste arengu toetamine loovmängudega. Kõige enam kirjeldati lavastus- ja rollimänge, kus lapsed kehastusid, näiteks muinasjutu- või fantaasiategelasteks. Ilmnas, et loovmängud edendavad õpetajate arvates laste eneseväljendust, mis avaldub sõnavaras, sõnade häälduses ja lausete moodustamises. Oluline on märkida, et rolli- ja lavastusmänge nimetasid need õpetajad, kes kavandavad draamamängu õppetegevuse osana.

Lisaks selgus nende õpetajate vastustest, et laste vabamäng kajastub draamamänguna. Seega võib öelda, et draamamänguline õppetegevus mõjutab laste vabamängu sisu.

Enesekohaste oskuste arengu toetamine eesmärgistatud suhtlusmängudega. Tuli välja, et draamamängulisi tegevusi kasutati konfliktsituatsioonide lahendamisel, mida põhjustasid igapäevased hetkeolukorrad. See tähendab, et õpetaja lähenes loovalt ja spontaanselt, sealjuures sõnas õpetaja, et läbi mängitud tegevusi mõistavad lapsed kõige paremini. Järelikult on ettekavatsematu draamamäng ja õppeprotsess omavahelises seoses, mis omakorda toetab lapse isiksuse arengut.

Tunnetus- ja õpioskuste arengu toetamine loov- ja õppemängudega. Tulemustest ilmnes, et aheljutustamine arendab õpetaja arvates laste mälu. Seega jutustavad lapsed oma sõnadega ümber kuulnud juttu, mis on kui loovmäng. Veel toodi näide õppe- ja ehitusmängust, mis arendab laste mõtlemisoskust nagu arusaamine, seoste loomine ja järelduste tegemine. Sealjuures lausus õpetaja, et selles mängus loovad lapsed kuulnud jutu põhjal mängukeskkonna ning seejärel lahendavad ühiselt tekkinud probleemolukordi. Seega on tegemist lavastusmänguga. Matemaatikateemalised lavastusmängud, kus vahenditeks on käpiknukud või välja lõigatud tegelased, edendavad õpetaja meelest arvutamisoskust. Niisiis on lõimitud õppetegevuses lavastusmänguga.

Mänguoskuste arengu toetamine loovmängudega. Intervjueeritavate vastustest kerkis esile laste oskus etendada rolli, mida rakendatakse loovmängudes. Näiteks ütles Õ3: „Seda saab õpetada ka näiteks kodumänguga. Annad lastele rollid. Me teeme nagu etenduse, et sina oled ema ja sina isa ja kõik sellised asjad.“ Samas peeti ka oluliseks, et ettekavatsematud draamamängud arendavad lastes loovat eneseväljendust, mida rakendatakse improviseeringus. Tulemustest selgus, et rolli etendamine avaldub kõikides neljas arenguvaldkonnas, seega võib järeldada, et draamamängu kasutatakse lasteaias õppe- ja kasvatustegevuses. Ühtlasi võib öelda, et õpetajad kasutavad oma igapäevastes tegevustes kõige rohkem draamamängulisi loovmänge, mis on lõimitud õppe-eesmärkidega.

Küll aga võib eelnevalt nimetatud draamamängudest järeldada, et kõige enam keskenduvad õpetajad tunnetus- ja õpioskuste ning sotsiaalsete oskuste arendamisele. Kuid mänguoskused ja enesekohased oskused jäävad teisejärgulisteks.

Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada, millised on lasteaiasõpetajate tähelepanekud ja arvamused lähtudes oma kogemustest, kuidas draamamängud toetavad 5-6-aastaste laste

üldoskuste arengut ning milliseid draamamänge kasutatakse 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks. Eesmärgi täitmiseks kasutati nelja Tartumaa lasteaiaõpetaja kirjeldusi, mis koguti poolstruktureeritud intervjuude abil.

Esiteks sooviti teada saada, millised on lasteaiaõpetajate arusaamad draamamängudest. Uurimistulemusena selgus, et lasteaiaõpetajad mõistavad draamamängu kui peamiselt mitmekülgsete tegevustega mängu. Seega leidis kinnitust Heina (2014a) poolt kirjeldatu, et draamamängud võivad olla nii verbaalsed, mitteverbaalsed, sisaldada laulu- või tantsuelemente kui ka fantaasiat. Samuti töid uurimuses osalenud õpetajad välja, et kasutavad ja seostavad draamamängu sel ajahetkel aktuaalse teemaga, mis on põimitud sobiva kirjanduspalaga. Sealjuures kujuneb draamamäng, kas ette loetud kirjanduspala lavastamisel või improvisatsioonina, mis on laste poolt ise loodud ja edasi arendatud. Nõnda sai Owens'i ja Barberi (2014) seisukoht kinnitust, et draamamängud on enamasti seotud narratiiviga, kuna lugu loob võimaluse mängu tekkimiseks.

Lisaks selgus, et õpetajad kasutavad draamamängude kavandamisel nii kindla eesmärgiga kui ka spontaanset lähenemist, mis on põhjendatav sellega, et draamategevustele on erinevad vaatenurgad. Ühelt poolt on tegemist Slade'i järgi teatrile orienteeritud tegevusega, kus laste juhendamise tulemusena valmis lavastus (Pill, 2014) ning teisalt on tegemist Way lähenemisega, kus draamategevuse kaudu toetatakse laste isiksuse arengut (Hein, 2014c). Mitmed õpetajad töid välja draamamängu kavandamise põhiprintsiibina lapsest lähtumise, mis kajastub laste kaasamises, huvides, võimekuses ja vajadustes. Põhjus võib seisneda selles, et lapsest lähtumine on õpetajate jaoks sisse kirjutatud koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas. Samas kinnitab ka Çetingöz ja Günhan (2010) ning Raadiku (2001) poolt toodu, et draamamängude planeerimisel tuleb lähtuda laste huvist, arengust, vajadustest ja vanusest.

Ühtlasi selgus uurimistulemustest, et õpetajate sõnul on draamamängude rakendamine lasteaia õppetegevuses vajalik, sest võimaldab toetada laste kõnet, loovust, mõtlemist, üksteisemõistmist ja hoolivat suhtumist. Seega sai kinnitust Raadiku (2003) väide, et loovmängude abil areneb lastel loogiline mõtlemine, omavaheline suhtlemine, arusaamade kujunemine ja kõne. On leitud, et draamamängud toetavad empaatiavõimet (Hein, 2014a; Hornackova et al., 2016), nii täheldasid ka siinse töö raames osalenud õpetajad, et draamamängud toetavad isikuomaduste arengus eelkõige julgust, esinemissoovi ja empaatiat.

Lisaks sellele märkisid õpetajad, et draamamängude kasutamine võrreldes teiste õpetamisviisidega on tõhusam, sest 5-6-aastased lapsed soovivad selles osaleda ning seetõttu on nende kaasamine tegevustesse hõlpsam. Ka Männamaa ja Marats (2009) osutavad, et

5-6-aastased lapsed nadivad suhteid eakaaslastega. Peale selle on võimalik edukalt lõimida draamamängu kõikide erinevate ainevaldkondadega. Õpetajad tõid välja, et draamamängudes on leidnud kasutust loendamine, arvutamine, jutustamine, liikumine, meisterdamine, joonistamine ja looduskeskkonnaga tutvumine. Sedasama on välja toonud ka Ugaste jt (2009), et draamamängud sobivad hästi õppetegevuste ja ainevaldkondade omavaheliseks lõimimiseks, kuna võimaldavad lastel iseseisvalt ja aktiivselt mängida.

Nii nagu õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel on peamiseks printsipiks õppimine mängu kaudu (Koolieelse..., 2011), nõnda leidsid ka siinses uuringus osalenud õpetajad, et draamamängulised õppetegevused innustavad lapsi omaalgatuslikult mängima, mis omakorda toetab eelnevalt õpitu kinnistumist. Käesoleva töö tulemused kinnitavad varasemat uurimistulemust, et lasteaiasõpetajatel on vähe teadmisi draamamängude kohta (Hornáčková, 2017). Nimelt toodi uurimuses välja draamamängude osakaal õppetegevustes, mis on võrreldes varasemate aastatega vähenenud. Siinse töö raames intervjueritud õpetaja põhjendas oma arvamust draamamänguliste õppetegevuste vähenemist sellega, et puudub informatsioon draamamängude kasutamise võimalustest lasteaiasõpetajate vahel.

Teiseks sooviti välja selgitada, kuidas toetavad draamamängud lasteaiasõpetajate hinnangul 5-6-aastaste laste üldoskuste arengut ning kolmas uurimisküsimus keskendus draamamängudele, mida lasteaiasõpetajad kasutavad 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks. Nii nagu koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2011) järgi on mängu kui ka õppimise tulemusena omandatud oskused ja teadmised võrdväärselt vajalikud laste arengule, nõnda leidsid ka siinses töös osalenud õpetajad, et üldoskused on väga olulised ja vajalikud laste arengu toetamiseks. Sealjuures tuues esile üldoskuseks seoste loomise ja koosmängu oskuse.

Uurimistulemustest ilmnes, et draamamängud toetavad 5-6-aastaste laste sotsiaalsete oskuste arengut, mis avaldub suhtlemisoskuses, üksteisega arvestamises, reeglite mõistmises ja järgimises ning koostööoskuses. Tulemus on ootuspärane, sest ka Brouillette (2009) ja Gupta (2009) märgivad, et draamamängudes harjutavad lapsed oskust oodata oma järjekorda ning õpivad olema järeleandlikumad oma soovide osas. Ühtlasi leidis kinnitust Hornáčková (2017) ning Pilli (2014) väide, et draamamängude kasutamine soodustab eelkõige laste keelelise väljendusoskuse arengut.

On leitud, et draamamängulistest suhtlussituatsioonides õpivad lapsed tajuma oma tundeid, kontrollima negatiivseid emotsioone kui ka oskust olla taktitundeline kaaslase suhtes (Erbay & Dogru, 2010; Hornáčková, 2017). Nõnda leidsid ka siinses uurimuses osalenud õpetajad, et draamamängud toetavad järgmisi enesekohaseid oskusi: oskust mõista enda ja

teiste tundeid, oskust kontrollida oma tundeid ja häält ning eneseteenindusoskusena toodi välja riietumine. Kui varasemates uurimustes on lasteaiadõpetajad täheldanud, et üheks efektiivsemaks laste agressiivsust vähendavaks tegevuseks on etendused nii käpiknukkudega kui ka ilma (Taurus & Lilleoja, 2015), siis läbi viidud uurimuse tulemus seda ei kinnitanud. Põhjus võib seisneda selles, et puudub laste agressiivne käitumine või õpetajate teadmatus tõhusast meetodist, mis võiks aidata agressiivsete olukordade lahendamist. Küll aga märkisid käesolevas uurimuses osalenud õpetajad, et 5-6 aasta vanused lapsed on omandatud sotsiaalse oskuse, milleks on kaaslaste abistamine. Seega võib eelnevast järeldada, et draamamängud ei toeta abistamisoskuse arengut, sest see on juba omandatud.

Uurimusest ilmnes, et sotsiaalsete oskuste arenguks kasutavad õpetajad lavastus- ja rollimänge ning enesekohaste oskuste arengu toetamiseks eesmärgistatud suhtlusmänge, mis on põhjendatav sellega, et situatsioonimängudes suhtlevad lapsed dialoogides ning sellega areneb ka keeleoskus (Saarits, 2008; Ugaste et al., 2009). Teooriast lähtuvalt on nimetatud ka sobivateks draamamängudeks riimid, laulud, pantomiim ning erinevat laadi liikumised (Pill, 2014), kuid siinses töös osalenud õpetajad ei nimetanud neid. Põhjus võib seisneda selles, et sellist laadi mängu kasutatakse pigem nooremas eas lastega.

Kui varasemalt on leitud, et draamamängude kasutamine stimuleerib laste läbirääkimis- ja kuulamisoskusi, keskendumisvõimet ja tähelepanu (Hein, 2014a), siis ka käesolevas töös osalenud õpetajad tõid esile tunnetus- ja õpioskusena sellised oskused, nagu meenutamine, keskendumine ja tähelepanelikkus. Ühtlasi selgus uurimistulemustest, et õpetajad kasutavad tunnetus- ja õpioskuste arengu toetamiseks loov- ja õppemängusid: aheljutustamise mängud, lavastuslike õppe- ja ehitusmänge, lavastuslike õppemänge käpiknukkudega. Niisiis leidis osaliselt kinnitust Männamaa ja Maratsi (2009) seisukoht, et tunnetusprotsesside arengut on võimalik toetada tähelepanu-, tunnetus- ja rollimängudega, kuid luuletusi ja rütmisalme õpetajad ei nimetanud. Sama tulemuseni jõudis ka Hornácková (2017), et lasteaiadõpetajad kasutavad õppe- ja kasvatustegevustes ühekülgsed draamamänge. Põhjus võib seisneda selles, et õpetajad ei seostanud luuletuste ja rütmisalmide positiivset mõju laste üldoskustele, mis avaldub keelelises arengus.

Uurimuses ilmnes, et mänguoskusena avaldub loov eneseväljendus ja oskus etendada erinevaid rolle. Järelikult saadud tulemus haakub teooriaga, kuna draamamängud edendavad loovat eneseväljendust, loovat mõtlemist, suhtlemisoskust ja koosmängu oskust (Elkind, 2008; Erbay & Doğru, 2010; Hornácková, 2017; Plummer et al., 2008; Rieg & Paquette, 2009; Ugaste, 2017). Seega sai kinnituse Ugaste (2017) väide, et sobivad draamamängud lasteaiahariduse õppe-eesmärkide täitmiseks on loovmängud, mille hulka kuuluvad rolli- ja

lavastusmängud. Ka Hornáčková (2017) uurimuses osalenud lasteaiaõpetajad tõid välja, et kasutavad draamamängudest kõige enam rolli- ja lavastusmänge, kuid nimetasid ka lisaks veel pantomiimi. Siinses töös osalenud õpetajad ei nimetanud pantomiimi, põhjus võib seisneda selles, et suhtlemine liikumise abil leiab kasutust rohkem nooremas eas olevate lastega. Küll aga tõid õpetajad välja, et 5-6 aasta vanused lapsed on mänguoskustest omandanud nii koosmängu oskuse kui ka rollide jagamise oskuse. Seega võib eelnevast järeldada, et draamamängud ei toeta nende oskuste arengut, sest need on juba omandatud.

Töö autor tõdeb, et draamamängud leiavad kasutust lasteaiahariduses, kuid käesolevas töös intervjueritud õpetajad seostasid draamamängulisi tegevusi laste üldoskuste arenguga pigem vähesel määral ning rakendust leidsid ühekülgsed draamamängud. Põhjus võib seisneda selles, mis ilmnes ühe õpetaja jutust, et igapäevatoos ei pööra ta üldoskuste arendamisele teadlikult tähelepanu. Töö autori arvates on laste üldoskuste arendamiseks vaja koolitusi õpetajatele, mis hõlmavad mitmekülgseid draamamängulisi tegevusi.

Töö piirangud ja praktiline väärtus

Bakalaureusetöös leidub mitmeid piiranguid. Saadud tulemusi on võimalik üldistada ainult siinses töös osalenud neljale Tartumaa lasteaiaõpetajale. Lisaks võivad lasteaiaõpetajate kogemused ja arvamused olla väga erinevad, seega üldistamiseks tuleks valimit oluliselt suurendada ning viia läbi kvantitatiivne uurimus. Samuti võib töö piiranguks pidada seda, et käesolevas töös keskenduti ainult 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamise uurimisele. Edaspidi oleks oluline uurida ka teisi koolieelseid vanusegruppe. Veel leiab töö autor, et edasiste uurimuste läbiviimisel võiks intervjuule lisada ka vaatluse, et saada õpetajatelt terviklikumat tagasisidet antud teema kohta. Lisaks võib mõjutada uurimistulemusi uurija vähene kogemus.

Töö autor leiab, et eelkõige on bakalaureusetöö praktilise väärtusega autorile. Nimelt andis töö koostamine väärtuslikke kogemusi nii intervjuude läbiviimises, andmete analüüsimises ja tõlgendamises kui ka uurimuse ühtseks tervikuks kirjutamises. Samuti on koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekaval õppivatel tudengitel võimalik lugeda teoreetilist osa ning saada ülevaade draamamängude toetusest 5-6-aastaste laste üldoskuste arengule. Samas aitab käesolev uurimus mõista, kuidas õpetajad draamamängudest aru saavad ning seda rakendavad. Seega saadud tulemused võiks huvi pakkuda ka koolieelsete lasteasutuste juhtidele järelduste tegemiseks.

Tulevikus võiks uurida ka näiteks, kuidas draamamängud toetavad nooremate kui

5-6-aastaste laste üldoskuste arengut, sest antud töö tulemustest selgus, et draamamängudest laulud, riimid, pantomiim ning erinevat laadi liikumisi kasutatakse pigem nooremas eas lastega.

Tänuõnad

Täna kõiki uurimuses osalenud õpetajaid, kes nõustusid jagama oma kogemusi ja mõtteid seoses draamamängude kasutamisega. Suur tänu minu juhendajale praktiliste soovitude ning kannatliku meele ja toetava suhtumise eest. Eelkõige tänan oma perekonda, kes toetas mind lõpuni.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Eve Peru

17.05.2019

Kasutatud kirjandus

- Ashiabi, G. S. (2007). Play in the Preschool Classroom: Its Socioemotional Significance and the Teacher's Role in Play. *Early Childhood Education Journal*, 35(2), 199–207.
<https://doi.org/10.1007/s10643-007-0165-8>
- Baker, B. R. (1996). *Drama and Young Children*. Külalastatud aadressil
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=ED402637&site=ehost-live>
- Bredikyte, M. (2000). *Dialogical Drama with Puppets and Children's Creation of Sense*.
- Brouillette, L. (2009). How the arts help children to create healthy social scripts: Exploring the perceptions of elementary teachers. *Arts Education Policy Review*, 111(1), 16–24.
- Çetingöz, D., & Günhan, B. C. (2010). Sample drama plans for preschool education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 1338–1344.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.197>
- Christie, J. F., & Johnsen, E. P. (1983). The Role of Play in Social-Intellectual Development. *Review of Educational Research*, 53(1), 93. <https://doi.org/10.2307/1170328>
- Elkind, D. (2008). The Power of Play: Learning What Comes Naturally. *American Journal of Play*, 1(1), 1–6. Salvestatud eric. (The Strong. One Manhattan Square, Rochester, NY 14607. Tel: 585-263-2700; e-mail: info@thestrong.org; Web site: <http://www.thestrong.org>)
- Erbay, F., & Doğru, S. S. Y. (2010). The effectiveness of creative drama education on the teaching of social communication skills in mainstreamed students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 4475–4479.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.714>
- Erelt, T., Kadakas, M., Kala- Arvisto, U., Kraav, I., Maanso, V., Puksand, H., ... Unt, I. (2014). *Hariduse ja kasvatuse sõnaraamat: eesti, inglise, saksa, soome, vene*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Fesseha, E., & Pyle, A. (2016). Conceptualising play-based learning from kindergarten teachers' perspectives. *International Journal of Early Years Education*, 24(3), 361–377. <https://doi.org/10.1080/09669760.2016.1174105>
- Furman, L. (2000). In support of drama in early childhood education, again. *Early Childhood Education Journal*, 27(3), 173–178. <https://doi.org/10.1007/BF02694231>

- Gonen, M., & Veziroglu, M. (2010). An analysis of the knowledge level of prospective teachers who have taken drama classes. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 5566–5572. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.908>
- Gupta, A. (2009). Vygotskian perspectives on using dramatic play to enhance children's development and balance creativity with structure in the early childhood classroom. *Early Child Development and Care*, 179(8), 1041–1054. <https://doi.org/10.1080/03004430701731654>
- Hallap, M., & Padrik, M. (2009). Valdkond „Keel ja kõne“. E. Kulderknuup (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad* (lk 26–43). Tartu: Kirjastus Studium.
- Hein, I. (2014a). Draamatund. S.-L. Karm (Toim), *Draamaraamat* (lk 59–125). Tallinn: Maurus.
- Hein, I. (2014b). Draamaõpetuse kiituseks. S.-L. Karm (Toim), *Draamaraamat* (lk 25–33). Tallinn: Maurus.
- Hein, I. (2014c). Draamaõpetuse määratlus, ajalugu ja probleemid. S.-L. Karm (Toim), *Draamaraamat* (lk 14–23). Tallinn: Maurus.
- Hornáčková, V. (2017). *Drama Play A Creative Method In Preschool Education*. 555–564. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2017.10.53>
- Hornackova, V., Kottasova, J., Vanova, Z., & Jungrova, A. (2016). The Use of Methods and Techniques of Drama Education with Kindergarten Teachers. *World Academy of Science, Engineering and Technology, International Journal of Humanities and Social Sciences*, 3(8).
- Häidkind, P., & Palts, K. (2014). Lapse arengu hindamine. P. Häidkind, K. Ennok, K. Villemis, T. Peterson, J. Pillmann, & K. Palts, *Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele* (lk 7–29). Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Jürimäe, M., & Treier, J. (2008). Põhiküsimustest õppekava osadeni. *Õppekavad ja lasteaed* (lk 91–142). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Kikas, E. (2008). Tunnetusprotsesside areng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 19–38). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011). *Riigi Teataja I*, 23, 152. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Käis, J. (2004). Üldõpetus. F. Eisen (Toim), *Kooli-raamat* (lk 186–193). Tartu: Ilmamaa.
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.

- Mayring, P. (2014). *Qualitative content analysis: theoretical foundation, basic procedures and software solution*. Külastatud aadressil https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/39517/ssoar-2014-mayring-Qualitative_content_analysis_theoretical_foundation.pdf
- McClelland, M. M., Acock, A. C., & Morrison, F. J. (2006). The impact of kindergarten learning-related skills on academic trajectories at the end of elementary school. *Early Childhood Research Quarterly*, 21(4), 471–490.
<https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2006.09.003>
- Mellov, Z. (2007). Sissejuhatus. M.-M. Kõnno (Toim), *Teatrimäng lastega* (lk 7–9). Tallinn: Koolibri.
- Mänd, M. (2003a). Kasvatuse, õppimise ja hoidmise korraldamine. *Lasteaiaõpetaja käsiraamat. Õppe- ja kasvatustööst kuni kolmeaastaste lastega* (lk 35–50). Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Mänd, M. (2003b). Väikelapse mäng. *Lasteaiaõpetaja käsiraamat. Õppe- ja kasvatustööst kuni kolmeaastaste lastega* (lk 20–25). Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Männamaa, M., & Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. K. Ene, *Üldoskuste areng koolieelses eas* (lk 5–43). Tallinn: Kirjastus Studium.
- Nielsen, K., Hein, I., & Owens, A. (2012). Draama võimalused väärtuskasvatuseks. O. Schihalejev (Toim), *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses – miks ja kuidas?* (lk 57–80). Tartu: TÜ eetikakeskus.
- Niilo, A., & Kikas, E. (2008). Mäng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 120–137). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Owens, A., & Barber, K. (2014). Õppimine draama kaudu. L. Lilles- Heinsar (Toim), *Draamakompass* (lk 8–20). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Peter, M. (2003). Drama, narrative and early learning. *British Journal of Special Education*, 30(1), 21–27.
- Peterson, T. (2009). Koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korraldamine. E. Kulderknup (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus* (lk 16–27). Tallinn: Kirjastus Studium.
- Pill, T. (2014). Draamaõpetus lasteaias. H. Tammiste (Toim), *Tarkus tuleb tasapisi* (lk 11–37). Tartu: Kirjastus Atlex.

- Plummer, D. M., Serrurier, J., & Wright, J. (2008). Why use games to support social skills? *Social Skills Games for Children* (lk 27–33). Külastatud aadressil <http://ebookcentral.proquest.com/lib/tartu-ebooks/detail.action?docID=366708>
- Raadik, S. (2001). *Õpime mängides: draamakasvatus lasteaias ja algklassides. Sulle, õpetaja*. Tallinn: Avita.
- Raadik, S. (2003). *Mängime õppides. Draamakasvatus II*. Tallinn: Avita.
- Rieg, S. A., & Paquette, K. R. (2009). Using drama and movement to enhance English language learners' literacy development. *Journal of Instructional Psychology*, 36(2), 148–154.
- Ross, L., Õun, T., & Tuul, M. (2013). Lapsest lähtumine üldõpetuse alusena. K. Nugin (Toim), *Üldõpetuse rakendamine lasteaias* (lk 11–38). Tartu: Kirjastus Atlex.
- Saarits, Ü. (2008). Eneseteeninduse ja enesekohaste oskuste areng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 79–91). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Samuelsson, I. P., & Carlsson, M. A. (2008). The Playing Learning Child: Towards a pedagogy of early childhood. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 52(6), 623–641. <https://doi.org/10.1080/00313830802497265>
- Smirnova, E. O., & Riabkova, I. A. (2016). Psychological Features of the Narrative-Based Play of Preschoolers Today. *Journal of Russian & East European Psychology*, 53(2), 40–55.
- Tamla, T., Arumäe, I., Taperson, K., Sapar, K., Vaba, M., Dubov, J., ... Tomingas, K. (Toim). (2010). *TEA entsüklopeedia. 5. köide: Buru - eepos*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Taurus, K., & Lilleoja, L. (2015). Lasteaiaõpetaja roll laste agressiivse käitumise vähendamisel. L. Lilleoja (Toim), *Kasvatustegelikkus õppija ja õpetaja pilgu läbi II* (lk 138–159). Tartu: Kirjastus Atlex.
- Tropp, K., & Saat, H. (2010). Õpilaste suhted eakaaslaste ning täiskasvanutega ja sotsiaalsete oskuste areng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes* (lk 61–89). Tartu: Haridus ja Teadusministeerium.
- Ugaste, A. (2017). Laps ja mäng. K. Nugin & T. Õun (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk 201–210). Tartu: Kirjastus Atlex.
- Ugaste, A., Tuul, M., & Välk, T. (2009). Mängu tähtsus lapse arengus ning mängu juhendamine. K. Ene, *Üldoskuste areng koolieelses eas* (lk 44–62). Tallinn: Kirjastus Studium.
- Valiente, C., Swanson, J., Lemery-Chalfant, K., & Berger, R. H. (2014). Children's effortful control and academic achievement: do relational peer victimization and classroom

- participation operate as mediators? *Journal of School Psychology*, 52(4), 433–445.
<https://doi.org/10.1016/j.jsp.2014.05.005>
- Van Laere, K., Peeters, J., & Vandenbroeck, M. (2012). The Education and Care Divide: the role of the early childhood workforce in 15 European countries: *European Journal of Education*, Part I. *European Journal of Education*, 47(4), 527–541.
<https://doi.org/10.1111/ejed.12006>
- Võgotski, L. (2016a). Mäng ja selle osa lapse psüühilises arengus. I. Tõnisson & S. Ratso (Toim), *Laste loovus ja kujutlusvõime* (lk 130–163). Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Võgotski, L. (2016b). Teatraalne loovus koolieas. I. Tõnisson & S. Ratso (Toim), *Laste loovus ja kujutlusvõime* (lk 94–100). Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Whitebread, D. (2017). Free play and children's mental health. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 1(3), 167–169. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(17\)30092-5](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(17)30092-5)
- Wright, C., Bacigalupa, C., Black, T., & Burton, M. (2008). Windows into children's thinking: A guide to storytelling and dramatization. *Early Childhood Education Journal*, 35(4), 363–369.
- Õunapuu, L. (2012). *Valimid kvantitatiivsetes ja kvalitatiivsetes uurimustes*. Külastatud aadressil <https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/27764/index.html>

Lisad

Lisa 1. Intervjuu kava

Töö eesmärk: Välja selgitada Tartumaa lasteaiaõpetajate arusaamad 5-6-aastaste laste üldoskuste arendamisest draamamängude abil.

Andmed õpetaja kohta: (küsitakse vahetult enne intervjuu läbiviimist)

Palun öelge oma nimi ning lasteaid kus töötate?

Kui kaua olete õpetajana töötanud?

Millises vanuses lastega Te praegu töötate?

Kui suur on Teie 5-6-aastaste lastega töötamise kogemus aastates?

Intervjuu kava

Sissejuhatavad küsimused

1. Millist mängu olete oma töös kõige enam kasutanud? Kirjeldage palun.
2. Miks nimetatud mängust on kujunenud lemmik?
3. Selgitage palun, mis eesmärgil Te nimetatud mängu kasutasite.
4. Kirjeldage palun, milliste oskuste arengut nimetatud mäng võiks toetada.

Põhiosa küsimused (vajadusel täpsustavad küsimused):

- I. Millised on lasteaiaõpetaja arusaamad draamamängudest?
 5. Millega seoses olete kuulnud sõna draamamängud?
 6. Palun selgitage, mis on draamamängud.
 7. Palun kirjeldage draamamänge, mida kasutate oma õppetegevustes. Tooge näiteid.
 8. Kui sageli Te kasutate draamamänge õppetegevuses?
 9. Kirjeldage palun, kuidas kavandate 5-6-aastastele lastele õppetegevust, milles kasutate draamamängu.
 10. Kuivõrd oluline on Teie hinnangul see, et lasteaias kasutatakse draamamänge. Miks see on/pole Teie meelest oluline?
- II. Kuidas toetavad draamamängud lasteaiaõpetajate hinnangul 5-6-aastaste laste üldoskuste arengut?
 11. Palun selgitage, miks te kasutate oma töös draamamänge.
 12. Palun selgitage, mis on Teie arvates draamamängude eesmärk seoses 5-6-aastaste laste arenguga.

13. Palun selgitage, milliseid 5-6-aastaste laste oskusi Teie arvates on võimalik arendada draamamängude kaudu.
14. Palun selgitage, milliseid 5-6-aastaste laste isikuomadusi Teie arvates on võimalik arendada draamamängude kaudu.
15. Milliste teemade käsitlemisel olete kasutanud draamamänge? Tooge näiteid.
16. Kuidas lõimate omavahel draamamänge erinevate ainevaldkondadega? Palun tooge näiteid.
17. Kirjeldage, kuidas kasutavad 5-6-aastased lapsed draamamänge vabamängu ajal.

III. Missuguseid draamamänge lasteaiaõpetajad kasutavad 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks?

18. Palun selgitage, kui olulised on Teie arvates üldoskused laste arengu seisukohast. Miks? Tooge näiteid.
19. Nimetage palun, milliseid 5-6-aastaste laste mänguoskusi on Teie arvates võimalik toetada draamamängude abil. Kirjeldage kasutatud mängu.
20. Nimetage palun, milliseid 5-6-aastaste laste sotsiaalseid ja enesekohaseid oskusi on Teie arvates võimalik toetada draamamängude abil. Kirjeldage kasutatud mängu.
21. Nimetage palun, milliseid 5-6-aastaste laste tunnetusoskusi on Teie arvates võimalik toetada draamamängude abil. Kirjeldage kasutatud mängu.
22. Nimetage palun, milliseid 5-6-aastaste laste õpioskusi on Teie arvates võimalik toetada draamamängude abil. Kirjeldage kasutatud mängu.

Lõpetav küsimus:

23. Kas soovite veel midagi lisada seoses selle teemaga?

Tänan vastamast!

Lisa 2. Kiri koolieelse lasteasutuse juhtkonnale

Tere

Olen Tartu Ülikooli sotsiaalteaduskonnas koolieelse lasteasutuse õpetajaks õppiv üliõpilane, Eve Peru. Palun Teie abi oma lõputöö koostamisel, milles soovin selgitada välja Tartumaa lasteaiaõpetajate arusaamad 5-6-aastaste laste üldoskuste toetamisest draamamängude abil.

Rühmaõpetajaga viin läbi intervjuu ning saadud vastuseid kasutan ainult oma lõputöö koostamise eesmärgil ning töös asendan nimed pseudonüümidega. Uurimuse jooksul on intervjuueeritaval alati õigus keelduda küsimusele vastamast või taganeda uurimuses osalemisest.

Lisaks soovin intervjuusid helisalvestada, et hiljem vestlust uuesti üle kuulata, kirja panna ning analüüsida ainult oma lõputöö jaoks.

Kas Teie lasteaias on 5-6-aastaste laste rühmaõpetajaid, kes on nõus osalema minu uurimuses?

Täiendavaid küsimusi või uurimuses osalemise nõusolekut ootan enda e-posti aadressile: /uurija e-posti aadress/. Ühtlasi saame ka täpsemalt kokku leppida intervjuu toimumise aja ja koha.

Lugupidamisega

Eve Peru

/uurija e-posti aadress/

Lisa 3. Kvalitatiivse sisuanalüüsi kodeerimise näide

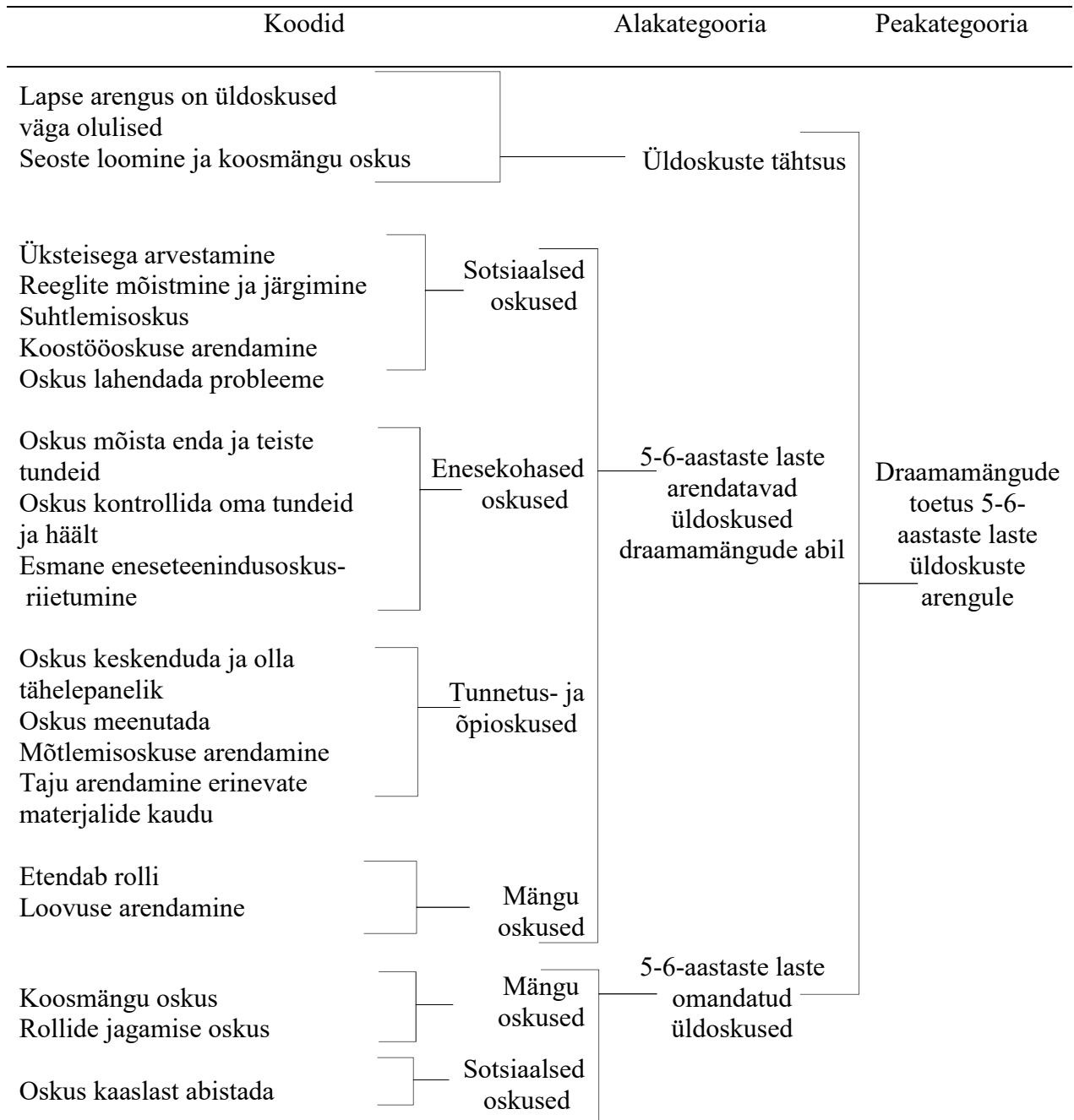
Tähenduslik üksus	Koodid	Alakategooria
<p>See on ikka hästi oluline, sest läbi selle draama ja etenduse ja selle mängu ja teatri, sellega tuleb lastel nagu julgus, soov esineda. (Õ2)</p> <p>Mina arvan, et see on tegelikult väga oluline, sellepärast, et lapsed õpivad tänu sellele ennast väljendama, rohkem suhtlema. See annab väga palju julgust. (Õ3)</p> <p>Ta on üks hea suhtlemise arendamise vahend, tööriist ja kaaslaste kuulamise, kui võttagi nüüd see kirjanduspala põhjal lasta mängida, et siis ka see tähelepanelikkus, kaaslaste kuulamine, temaga arvestamine. (Õ4)</p> <p>Eks see on ikka oluline, see on ikka väga oluline. Sest kus need lapsed seda abstraktset mõtlemist ja seda loovalt asjadesse suhtumist veel õpivad, kui mitte lasteaias. (Õ5)</p>	<p>Draamamängu kasutamine on oluline</p>	Draamamängude tähendus lasteaias
<p>See on väga hea, sest palju lihtsam on lapsi niimoodi saada tegevustesse. Kui ta ütleb, et me hakkame nüüd mängima, me teeme teatrit või siis ütleme talle, et me hakkame nüüd õppima. Seda ei taha ju mitte keegi. (Õ2)</p>	<p>Laste kaasamine tegevusse on lihtne</p>	
<p>Ma lisan lihtsalt seda, et see on väga hea meetod kõikide õpioskuste õpetamiseks lastele. (Õ2)</p> <p>Aga minu arvates just see draama annab mängulisust väga palju. Ja see on ka väga lihtne. (Õ3)</p>	<p>Lihtne õpetamisviis kõikide õpioskuste õpetamiseks</p>	
<p>/.../ja võetakse aeg-ajalt jälle välja ja kutsutakse sõbrad kokku ja tehakse teist korda. Nagu naudivad, et kui see on nende enda loodud ja meelepärane, et siis naudivad seda jälle ja jälle. Nad nagu ei väsi. (Õ4)</p> <p>No seesama nende loomadega see kinda lugu. Et see oli meil küll nii, et meil noh, diivan siin teistpidi sätitud ja see seesama sirm oli meil ja siis nad ikka mitu- mitu päeva lihtsalt võtsid uuesti ja uuesti mängisid seda kogu aeg, täpselt seesama lugu, lihtsalt. (Õ5)</p>	<p>Draama soodustab lapsi omaalgatuslikult mängima</p>	

Lisa 4. Kategoriseerimine uurimusküsimuste kaupa

1. Millised on lasteaiaõpetaja arusaamad draamamängudest?

Koodid	Alakategooria	Peakategooria
Laulu ja tantsu ringmängud Rollimängud Lavastusmängud Improvisatsioon Etendus	Loovmängud	Arusaamad draamamängu olemusest, kujunemisest ja tähendusest
Tähtpäevad Kirjanduspalad, luuletused, laulud ja laulumängud Kirjanduspala või luuletuse lavastamine Laste huvist lähtuv improvisatsioon Tegevus lähtub eesmärgist ning valmib lavastus Regulaarne draamamängu kasutamine Spontaanne lähenemine tegevusele Instinktiivne draamamängu kasutamine Laste kaasamine draamamängu loomisse Laste huvist, võimekusest, vajadustest lähtumine Õppeprotsessi spiraalne arenemine	Draamamängu kasutamine, kavandamine ja läbiviimine	
Draamamängu kasutamine on oluline Kõne, loovuse, mõtlemise arendamine Üksteise mõistmine ja hooliv suhtumine Isikuomadused: julgus, esinemissoov, empaatia Lihtne lõimida ainevaldkondadega Laste kaasamine on lihtne 5-6-aastased lapsed nadivad draamamängu Lihtne õpetamisviis kõikide õpioskuste õpetamiseks Õpitu avaldumine rollimängudes ja improvisatsioonides Draama soodustab lapsi omaalgatuslikult mängima Draamamängu kasutamine on hääbumas Draamamängude osakaalu suurenemise vajadus	Draamamängude tähendus lasteaias	

2. Kuidas toetavad draamamängud lasteaiaõpetajate hinnangul 5-6-aastaste laste üldoskuste arengut?

3. Missuguseid draamamänge lasteaiaõpetajad kasutavad 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks?

Koodid		Alakategooria	Peakategooria
Lavastus- ja rollimängud	Loovmängud	Sotsiaalsete oskuste arengu toetamine loovmängudega	Kasutatavad draamamängud 5-6-aastaste laste üldoskuste arengu toetamiseks
Eesmärgistatud suhtlusmäng	Eesmärgistatud suhtlusmäng	Enesekohaste oskuste arengu toetamine eesmärgistatud suhtlusmängudega	
Aheljutustamise mängud Lavastuslik õppe- ja ehitusmäng Lavastuslik õppemäng käpiknukkudega	Loovmängud, õppemängud	Tunnetus- ja õpioskuste arengu toetamine loov- ja õppemängudega	
Lavastusmäng	Loovmängud	Mänguoskuste arengu toetamine loovmängudega	

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Eve Peru,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Lasteaiaõpetajate arusaamad 5-6-aastaste laste üldoskuste arendamisest draamamängude abil Tartumaa lasteaedade näitel“, mille juhendaja on Age Salo, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Eve Peru

17.05.2019